

Jezus, God op maat voor mensen.

Door: Piet Brans

Voor dit werk is gebruik gemaakt van de gezamenlijke Bijbelvertaling van KBS en VBS 2004. Zonder Bijbeltekst naast dit werk valt e.e.a. vaak moeilijk te volgen. Andere Bijbelvertalingen wijken soms in detail af van de hier gebruikte vertaling, meestal zonder de betekenis geweld aan te doen. Ik raad u de voor dit werk gebruikte vertaling aan om naast dit boek te hanteren. Tekstaanhalingen en tekstverwijzingen zijn op basis van genoemde vertaling.

P. Brans

Inhoud.

Hoofdstuk 1. Inleidend denken.	5
1. Menselijk kennen heeft een ervaringsoorsprong.....	14
2. Menselijk ervaren is zonder uitzondering een ervaren van tijdelijkheid.....	16
3. De mens spreekt over God in menselijke begrippen en termen.....	18
4. God laat zich kennen.....	21
5. Het dilemma van de kerkelijke leer.....	22
6. Jezus van Nazareth als de ultieme godsopenbaring.....	28
Hoofdstuk 2. Het evangelie volgens Matteüs	36
Het eerste traject. mt. 1,1-7,28.....	42
Het tweede traject mt. 8,1-11,1.....	49
Het derde traject mt. 11,2-13,53.....	57
Het vierde traject mt. 13,54-19,1.....	67
Het vijfde traject mt. 19,2- 28,20.....	84
Hoofdstuk 3. Het evangelie volgens Marcus	123
De proloog mc. 1,1-15.....	132
In Galilea mc. 1,16-6,13.....	136
Jezus Messias mc. 6,14-10,52.....	168
De weg naar Jezus	
kruisdood mc. 11,1-15,47.....	203
het lege graf mc. 16,1-8.....	242
tot besluit mc. 16,9-20.....	244
Hoofdstuk 4. Het evangelie volgens Lucas	247
Proloog lc. 1,1-4.....	247
Geboorte en jeugd- jaren van Jezus lc. 1,5-4,13.....	250
Jezus in Galilea lc. 4,14-9,25.....	268
Jezus op weg naar Jeruzalem lc.9,51-18,30.....	297
De voltooiing van Jezus missie in Jeruzalem lc. 18,31-24,53.....	343
Hoofdstuk 5. Het evangelie volgens Johannes	376
Nabeschouwing over dood en verrijzenis	480
Literatuur	482

Hoofdstuk 1.

Inleidend denken.

Groot gebracht in de katholieke tradities van het Rijke Roomse Leven kwam ooit het moment, dat in het proces van volwassen worden ik mijn eigen verantwoordelijkheid voor mijn leven definitief en totaal oppakte. Het bleek achteraf gezien het begin te zijn van één grote ontdekkingsreis naar God en wat Hij voor mij betekent in zijn openbaring aan mij. Opgeleid tot onderwijzer aan een katholieke kweekschool, waar je in die tijd vanzelfsprekend ook de bijbehorende godsdienstdiploma's met de volledige bevoegdheid tot het geven van godsdienstonderwijs haalde, sloop, eenmaal voor de klas, de twijfel naderbij.

Ik stelde mijzelf niet direct te beantwoorden vragen.

- Wat vertel ik allemaal aan die kinderen?
- Mooie woorden, prachtige formuleringen, maar waar heb ik het over?
- Wat houden de door mij geleerde godsdienstige formuleringen eigenlijk in?
- Geloof ik zelf wel wat ik heb geleerd en waarvoor ik ben opgeleid?
- Ben ik wel voldoende opgeleid?
- Is er wel sprake van godsdienstige opvoeding door de geloofswaarheden te vertellen die als Gods woord staan opgetekend?
- Was het wel Gods Woord of was het mijn interpretatie?
- Wat is die blijde boodschap?
- Wat is dat rijk van God?
- Wie ben ik dat ik dit doen mag?
- Wat denk ik wel, dat ik voor God mag spreken, dat ik kan vertellen wie hij is, terwijl ik me beperk tot de gebruikelijke slogans?

Wat een arrogantie. Ik ben God niet.

Langzaam brak het besef door dat ik niet voor God kan spreken. Het maximaal haalbare is anderen te vertellen wat ik ervaar als mijn ontmoeting met wie ik denk dat God is, als degene, die mij als Jezus van Nazareth op menselijke wijze tegemoet treedt, die ik ontlopen wil, maar niet ontlopen kan. Ik kom hem telkens weer tegen. Ondertussen ging ik zondags naar de kerk, zong mee in het kerkkoor, liet mijn eigen kinderen dopen, werd lector in de kerk. Het besef groeide, dat er veel rudimentaire facetten uit het Rijke Roomse Leven waren, die langzaam voor mij hun betekenis verloren. Ik was mijn geloof uit mijn kinderjaren aan het afleggen. Tegelijk kwamen daarmee de vragen naar zin en betekenis van het leven in alle hevigheid terug, maar de eens geleerde antwoorden bleken niet meer voldoende. Ze werkten niet meer. Ze gaven meer vragen dan zekerheden.

Waarom zijn wij op aarde?

Wij zijn op aarde om God te dienen en daardoor hier en hiernamaals gelukkig te zijn. Deze vraag uit de oude catechismus bleef hangen.

Waar gaat dit over?

Gaat het over het dienen van God of is het doel mijn tijdelijk en eeuwig geluk als beloning voor alle inspanningen? Het geformuleerde antwoord lijkt mij nog steeds

een schoolvoorbeeld van eigenbelang toe. God dienen staat op de achtergrond en het hier gelukkig zijn prijkt volop in het zonlicht. Het hiernamaals lijkt nog zo ver weg. Jezus toont mij juist het gezicht van de volstrekte dienstbaarheid, het volledig wegcijferen van jezelf zonder enige restrictie.

De vraag blijft. Waartoe zijn wij op aarde?

“Zoek dat maar eens uit, doorleef dat maar”, is mijn antwoord geworden, niet als een pasklaar allesomvattende uitspraak, maar een antwoord in de vorm van een opgave, een levensopdracht, die als opdracht tegelijk de vulling is. Dat het iets te maken heeft met de normen en waarden in je leven, waarvan de invulling mede zinbepalend is, werd mij snel duidelijk. Of dat alles wel zo gelukbevestigend is...? Het leven heeft ook zijn momenten van lijden die als zinloos worden ervaren. De zinvolheid van alles is inmiddels een allang gepasseerd station. Er zijn en gebeuren dingen rond en met mij die als zinloos worden gevoeld. Hoe en welke rol God daarin speelt was een minder helder perspectief, dat wel als vraag om bestaansrecht blijft aandringen. Na veel wikken en wegen heb ik de raad van Paulus ter harte genomen alles te onderzoeken wat op mijn pad komt en het goede te behouden. Ik wil daarbij verantwoord bezig zijn en anderen niet zomaar klakkeloos napraten in wat zij mij leren.

Theologie studeren leek mij een begaanbaar pad te zijn. Dat werden zware jaren. De kerk was volop in beweging net na het tweede Vaticaans concilie en ik maakte zelf een ontwikkeling door van de traditionele geloofsbeleving naar een bestaan op grond van nieuwere inzichten in geloof en traditie, die liggen in de lijn van zelf je levensverantwoording vinden en verantwoordelijkheid nemen voor je plaats binnen Gods Volk Onderweg. Samen kerk zijn. Uiteindelijk ben ik door dit alles tot het inzicht gekomen dat dit vorsen en zoeken naar wie God voor mij is en wie ik voor hem ben, de feitelijke vormgeving aan mijn gelovig bestaan is tot op de dag van vandaag; mijn gelovend zijn bevragen, telkens weer. Het inzicht dat er latent al wel was brak door. Levend geloven kan nooit als een voltooid boek, goud op snee, als uitgelezen op de boekenplank worden bijgezet, maar dat gelovend vragend in het leven staan een wijze van beleven is met steeds weer veranderende nog ongekende facetten. In dat opzicht is dit werk een tussenstand in een voortdurend proces van plaatsbepaling nu; een voortgaan in de vergankelijkheid van nieuwe vergezichten. Daarmee worden perspectieven neergezet, die achter de horizon nu nog onvermoede uitzichten zullen bieden.

Tijdens mijn studiejaren ben ik overgestapt naar het voortgezet onderwijs waar ik na het geven van een aantal jaren godsdienstonderwijs leiding mocht geven en richting wijzen aan een school voor lbo, het latere vmbo.

Op enig moment kwam er een bedevaart naar Lourdes. Het is alweer vele jaren terug dat eerste bezoek aan Lourdes. Je gaat er deels heen uitnieuwsgierigheid. Je hoort immers van zo velen dat zij gelouterd en gesterkt voor het leven dat zij leiden/lieden terug komen. Je echtgenote is ongeneeslijk ziek. Het is haar wens naar Lourdes te gaan. Je gaat mee, niet echt wetend wat je verwachten kan, boordevol vragen naar wat je verwachten kan, naar de zin van dit alles, zeker niet wetend en ook maar geen moment vermoedend, dat er iets gebeuren zou, zo bijzonder dat het bepalend is geworden voor de rest van mijn leven.

Het was Pinksteren. De Pius X basiliek in Lourdes was tot de nok gevuld. Dat is in vergelijking een groot voetbalstadion met mensen van over de hele wereld, die beladen met hun zorgen en ziekten hoopvol uiting geven aan hun geloof in het vertrouwen dat zij voor het aangezicht van God volkomen mensen zijn, ook en misschien zelfs wel in en door hun ziekte of handicap.

Massaal werd het credo gezongen door die duizenden mensen, bijeen gekomen vanuit de hele wereld. Letterlijk het Pinkstergebeuren waar ieder in eigen taal zong en bad en het gezamenlijke moment begreep en verstond en vooral voelde. Iets wat ik telkens weer in Lourdes ben tegengekomen.

Plotseling zonder enige aankondiging vooraf als een overval werd ik mij, hevig emotioneel Gods aanwezigheid bewust, of het was een psychologisch verklaarbare emotie, gevoed door de massaliteit van dat moment. Dat mag iedereen zo vinden, maar telkens wanneer ik aan dat moment terug denk, ook nu nog, word ik weer door diezelfde numineuze huiver van toen bevangen, terwijl de gebeurtenis toch alweer zo lang geleden is. Het tekent je verdere bestaan.

God werkt in en door gewoon algemeen geldende menselijke ervaringen, was inmiddels mijn overtuiging geworden. Ik wist mijzelf daar staande voor Gods aangezicht. Ik werd gegrepen door wat voor mij het wonder van Lourdes is. De hele wereld week opzij voor dat ene persoonlijke moment met Hem. Er was ook geen afstand meer tussen Hem en mij. De tijd stond stil in ons samen zijn. De adem stakte mij in de keel. "God daar ben je. Ik heb je overal gezocht en ik vind je hier," fluisterde ik. Er was op dat moment een volstrekt heldere zekerheid van Zijn aanwezigheid. Ik kon hem aanspreken, bijna tastbaar voelen met zijn hand op mijn schouder. Daar was geen twijfel mogelijk. Hij voelden vertrouwd alsof ik thuis kwam. Tegelijk was daar ook het weten, dat Hij mij al die jaren op sleeptouw had genomen en mij niet met mijn twijfels had laten zitten, maar meegenomen had naar dit intense moment van ontmoeting. Sindsdien is alle twijfel aan Hem verdwenen, de verbazing blijft, maar de vraag is indringender geworden.

"God, je hebt mij je aanwezigheid laten voelen, maar ik weet nog steeds niet wie je feitelijk bent. Wat wil je van me?" maar ook, "Blijf je bij me als een raadsman, als een vriend, als een vader?"

Dat wil ik verder overdenken. Dat moet ik helder krijgen. Dat zal alleen maar lukken in de mate dat hij zich kennen laat in menselijke taal, want een andere taal versta ik immers niet, en ik Hem in mijn antwoord beamen kan. Vanuit mijn opleiding wist ik inmiddels dat ik bij Jezus te raden moest, in wie God zich in menselijke maat bij ons betrokken wil zijn, van wie de uitspraak is: "wie mij ziet, ziet de vader."

De oneindige God in menselijke maat.

Ik kan nadenken over God. Maar in de poging over Hem na te denken, ervaar ik Hem als onbereikbaar. Geen menselijk woord is in staat om maar bij benadering tot uitdrukking te brengen wie en wat God is. Alles wat ik denk of zeg over

God is uitdrukking geven aan mijn beeldend vermogen, dat een hogere dimensie dan de menselijke vermoedt, waarbij ik het dan niet over God heb, maar mijn menselijk denken, dat een menselijk vermoeden tot uitdrukking brengt.

Ik heb geen betere woorden dan die van Jezus in zijn tegenwoordig stellen van God en dan nog is het een menselijk spreken dat getuigt van Gods bemoeienis met ons.

Daar zit al een overtuiging in vervat, een menselijk geloven, dat wordt verwoord. Voor mij als mens is God eigenlijk een weten zonder woorden.

De menselijke rede heeft mij opgezaadeld met een godsbeeld waar ik moeilijk van los kom. God als schepper van al het zijnde, zoals blijkt uit de natuurwetten, is een rationele god van filosofen, maar religieus een lege huls. Ook de scholastiek brengt mij God niet naderbij. Elke gewenste informatie over God, verlossing en menselijk leven, is niet af te leiden uit de bestudering van de natuurlijke wereld. Ik kom dan hooguit tot het vermoeden van een creator.

De weg van religie op basis van gelovig weten blijft over. Religie is effectief niet omdat zij iets zou bewijzen, maar omdat ze uit het hart spreekt. Luther geeft al aan dat geloof niet vraagt om informatie, kennis en zekerheid, maar om een vrije overgave en inzet van mijn persoon. God is de totaal andere. Hij is niet in menselijke termen te vatten. Alles wat ik over Hem te berde breng is menselijke beeldvorming, ook wanneer ik zeg dat hij de totaal andere is. Zelfs wanneer ik zeg: "God is," loop ik de kans dit zijn te verstaan zoals ik als mens ben, maar een ander bestaan ken ik niet uit mijzelf.

Het zijn van God, Zijn wijze van zijn wordt door mij niet zo gekend. Ik heb geen woorden, termen en begrippen voor om Gods zijn tot uitdrukking te brengen. Uit mijzelf kan ik niet anders dan in stilte verwijlen bij onberedeneerd weten, dat God is. Daarin sta ik niet alleen.

In de Schrift waarin God zich kennen laat is hij de God van Abraham, Isaac en Jacob. Gods zijn wordt uitgedrukt in Zijn relatie met hen. Als God zich aan Mozes bekend maakt (het brandende braambos) is daarin duidelijk vervat, dat je je niets kan voorstellen over hoe Hij is. Daar moeten we ons niet druk over maken. God is zoals Hij er is, en daarmee is alles gezegd. Ik ben wie ik ben; ik ben zoals ik ben. God is er zoals Hij zich kennen laat. God is voor mij (her)kenbaar in de mate waarin Hij zich wendt tot mensen en zich daarin op menselijke wijze manifesteert. Bij uitstek gebeurt dit in Jezus van Nazareth, in wie God zich op menselijke wijze keert naar ons bestaan en zich zo kennen laat. Ik realiseer mij heel goed dat een dergelijke geloofsuitspraak door velen ervaren wordt als een gedachtesprong, omdat een dergelijke uitspraak buiten geloof inhoudelijk niet gedaan kan worden.

Als we trachten God in ons bestaan een plaats te geven dan ontstaat al snel de neiging ons te wenden tot geschriften die verhalen van mensen in relatie tot God, die leven met God. Voor Christenen komen we dan terecht bij de bijbel en alle daarnaast liggende geschriften, die thans als apocrief worden aangemerkt. Evenzeer zijn daar de heilige boeken van andere godsdiensten waarvan we moeten erkennen dat God ook daar een weg gebaad heeft van zich manifesteren aan mensen. God toont zich op vele wijzen aan mensen. Alleen gelovend kunnen we dit zo zien.

In de loop der eeuwen, mede onder invloed van wetenschappelijke ontwikkelingen ging men de schriftteksten met rationele methoden te lijf. Een van de effecten was het formuleren van religieuze waarheden en een ander effect was de schrift lezen als een feitelijk verslag van gebeurtenissen. Tot op de dag van vandaag heeft dit geleid tot twee hoofdstromen van benadering van de Schrift.

- De letterlijke interpretatie van de Schrift. Alles is gebeurd zoals is beschreven. De Schrift is absoluut afkomstig van God en dus onaantastbaar waar. Ik betwijfel of Augustinus dit zo bedoeld heeft toen hij sprak over het absolute

gezag van de Schrift. Ik lees in zijn *De civitate dei* een andere intentie. Wat als boodschap van God komt is onbetwistbaar waar. Deze boodschap zit verpakt in een door mensen opgeschreven historische, literaire en religieuze context en dat is met stelligheid mensenwerk.

- Zoeken naar inhoud en betekenis. Geen enkel wetenschappelijk onderzoek is in staat het wel of niet bestaan van God empirisch vast te stellen, ondanks het feit dat Paulus in een van zijn brieven schrijft dat de mens door eigen denken tot God kan komen. De empirische benadering is nu eenmaal niet de geëigende methode waarmee Gods bestaan op waarheidsgehalte kan worden onderzocht. Rituelen, gebed en ethische betrokkenheid zijn de ingangen tot religieus weten evenals de effecten en gevoelens daarvan. Veeleer moet worden begrepen, dat God buiten het bereik van onze menselijke vermogens bestaat. Einstein verwoordde dat ooit als volgt: "De mystieke emotie is het mooiste gevoel dat we kunnen ervaren (...) De wetenschap dat iets wat onbevattelijk is voor ons echt bestaat en zich aan ons manifesteert als de hoogste wijsheid en de stralendste schoonheid die ons verstand slechts in de meest primitieve vormen kan begrijpen- deze kennis, dit gevoel ligt ten grondslag aan alle ware religiositeit."

Denken over en ervaren van schoonheid, sterfelijkheid en lijden zijn onderdelen van de menselijke ervaring. De filosoof Wittgenstein geeft aan dat de religieuze taal in wezen symbolisch is en in staat is een transcendente werkelijkheid kenbaar te maken. Meditatief denken brengt ons pas op het spoor van het heilige.

God is geen kenobject.

Onze menselijke taal kent geen woorden voor een objectieve weergave van God. Als we al iets over God willen zeggen dan is dat stamelen over de Onnoembare, een menselijk spreken over mijn ervaringsmomenten. Het gaat dan feitelijk niet over God maar we brengen onze ervaringen onder woorden. Het is een menselijk denken en doen. Wij zijn niet in staat in wetenschappelijke zin God te bewijzen. Er blijft het geloven als kenmoment. Binnen dat kader gaat het over sterfelijkheid, verdriet, kwaad, geluk, liefde. We staan daarmee aan de kant van het mysterie. Daar ben ik persoonlijk bij betrokken. Het zijn mijn bestaanservaringen.

Als wij God proberen te benoemen dan doen wij dat in termen die begrenzen, die beperkend zijn. Het is evident dat God beschreven noch gedefinieerd kan worden als ware het een object tegenover mij. Het kennen van God formuleren lijkt op een gesloten kringredenering. God is van zo een totaal andere orde, dat mij de mogelijkheid ontbreekt daar iets van gewaar te worden. Zelfs het zeggen dat hij van een totaal andere orde is, is al absurd, omdat ik uit mijzelf niet de mogelijkheid heb mij in menselijk spreken over hem te uiten. Zelfs deze opmerking doet niet ter zake. Mij ontbreekt de mogelijkheid iets buiten het voor de mens kenbare gewaar te worden en daar überhaupt iets van te vinden. Dat is spreken zonder inhoud, gebrabbel zonder betekenis.

Toch spreken we over God. We dichten hem allerlei eigenschappen toe. We hebben boeken over hem vol geschreven. We richten ons in ons handelen tot hem en we houden in al ons doen en laten voortdurend rekening met wie wij denken dat hij is. Kortom: we stellen ons naar God in volledige afhankelijkheid open menen hem in

rituelen en liturgisch handelen voor ons gunstig te kunnen stemmen, of tenminste met hem te kunnen communiceren. We ontmoeten blijkbaar toch op een of andere manier die onmetelijke God. Blijkbaar is er toch sprake van deel uitmaken van mijn bestaan en ervaren wij mogelijkheden tot communiceren met hem. We ontmoeten kennelijk toch op een of andere manier die onmetelijke God.

De mens heeft op allerlei manieren dit aan gegeven door datgene wat hij van God meende gewaar te worden te identificeren en/of te benoemen als God, tot op de dag van vandaag.

Willen we echt weten wie God is of wat hij voor ons betekent dan zal Hij daarin zelf initiatief moeten nemen en kenbaar maken hoe Hij door ons mensen gekend wil en kan worden. Dat Hij dit zal doen op een voor mensen verstaanbare manier mag evident zijn. God is voor ons mensen kenbaar in de mate waarin Hij zich op menselijke wijze kennen laat. Waar God zich niet kennen laat is er voor mij geen mogelijkheid van spreken over Hem. Mijn weet hebben van Hem is een eerste manifestatie van God, die zich op menselijke wijze door mij wil laten kennen. Ik spreek dus over een God die zich zo kennen laat. Daarbuiten wordt Hij door mij niet gekend, kan Hij door mij niet gekend worden.

Zoals hier beschreven proeft u al de adem van het monotheïsme zoals Joden Christenen en Islam. Het christendom, waar het in dit werk over gaat, leeft expliciet vanuit de gedachte van God, die zich aan ons mensen kenbaar maakt in zijn zorg om ons.

Het is mij niet voldoende overtuigd christen te zijn. Ik wil mijn overtuiging ook verantwoorden en verdiepen door het op een zo helder mogelijke wijze uit te zeggen. Het christendom gebruikt veel superlatieven om de onpeilbare God te benoemen en zo een beeld van Hem te vormen. We ervaren dat in ons denken niet als het maken van een beeld van God, hoewel de decaloog wel reden geeft daar nog eens goed over na te denken. (gen. 20,4).

Alles wat wij over God denken, bedenken en zeggen, doet Hem tekort. Wat we ook bedenken. Het kan geen weergave van God zijn. We hebben alleen onze menselijke maat. Daar kunnen wij niet aan ontsnappen. Met die menselijke maat kunnen wij God niet meten. Ten hoogste kunnen we er toe komen de ervaring van ons ontmoeten met Hem te duiden, maar dat is God niet. Het is onze ervaring van en/of met God. Deze ervaring moeten we niet met God identificeren. Het is niet zonder reden, dat in de Joodse geloofstraditie de naam van God niet mag worden uitgesproken, maar wordt vervangen door titels als Adonaj en Elohim.

Zo wil ik dan ook in het volgende het benoemen van God zien, als een duiding van hoe wij onze ontmoeting met hem vorm geven. Het gaat over verwoorden van onze ontmoeting met Hem.

We spreken over de oneindig goede God, die alom tegenwoordig is. We spreken van de eeuwige. We hanteren termen als volmaakt etc.

Telkens weer moet ik tot de conclusie komen dat ik, een mens in tijd en ruimte geboren en in tijd en ruimte levend mij niet anders kan uitdrukken dan in termen die deze tijd en ruimte als uitgangspunt hebben. Daar kan ik mij niet aan onttrekken. Zelfs indien ik pogingen doe mij iets voor te stellen buiten de grenzen van tijd en ruimte dan bezig ik daarbij termen, die ontleend zijn aan mijn ervaringskennis van diezelfde tijd en ruimte. Wat ik mij voorstel plaats ik altijd binnen die tijd en ruimte. Ik

kan slechts spreken over iemand zonder ruimte omdat ik de ruimte uit ervaring ken. Ik kan onbegrensdheid niet verwoorden, omdat ook begin alleen door ervaring wordt gekend. Ik kan met woorden iets buiten tijd en ruimte plaatsen omdat ik slechts bestaan binnen tijd en ruimte ken. Alles wat ik tracht buiten tijd en ruimte te plaatsen is niet werkelijk voor mij. Het is binnen mijn menselijke maat niet voorstelbaar. Mijn bestaan is altijd gevat binnen de setting van tijd en ruimte, zowel naar het begin als naar het einde. Als er iets of iemand is die daarbuiten of bovenuit gaat, beschik ik niet over de mogelijkheden daar op een begrijpelijke manier kennis van te nemen of uitdrukking aan te geven. De mens als geschiedenis scheppend en tijd belevend persoon kan dat niet anders, ook niet waar hij over de oneindige onbegrensde God spreekt.

Ik moet daarom niets hebben van geloofsuitspraken die lijken op initiatieriten. Ik wil spreken en schrijven met woorden, die inhoudelijk met mijn menselijke vermogens te begrijpen en/of te voelen zijn. Ook en juist waar ik van God spreek en schrijf, beter gezegd, waar ik een neerslag geef van mijn ervaring hoe Hij communiceert met mij op het moment dat Hij zich binnen tijd en ruimte begeeft, want God als statisch gegeven valt buiten mijn ervaring, is voor mij onbestaanbaar.

Oneindig is zonder begin en zonder einde, noch in tijd noch in omvang begrensd, dus tijdloos zonder beweging, daardoor voor mij niet ervaarbaar, maar ook, van alle tijden. Mijn enige mogelijkheid daar inhoud aan te geven is in termen van een tekort. Er is geen begin en er is geen einde. Alles ken ik als iets of iemand dat of die een aanvang neemt binnen mijn bestaan of voor mij herkenbaar ook weer uit mijn bestaan verdwijnt. Daar is geen uitzondering op. Bij God kan ik dat niet duiden. Maar wat zeg ik daarmee? Wat voor bevattelijks breng ik daarmee tot uitdrukking? Het gaat over de grenzen van mijn voorstellingsvermogen heen. Ik demonstreer slechts mijn onvermogen mij te bewegen buiten de grenzen van tijd en ruimte. Ik kan niet anders dan mij bedienen van termen die tijdelijkheid uitdrukken.

Tijdloos wordt uitgedrukt als een toestand zonder bewegen en voortgang, zonder geschiedenis. In mijn menselijk ervaren wordt dit gekoppeld aan de dood als de situatie waar tijd geen rol meer speelt. Zelfs wanneer ik iets of iemand zou kunnen poneren buiten mijn ervaringen van tijdelijkheid dan doe ik dat in termen, die aan de eigenheid van tijdelijkheid zijn gebonden door aan te geven wat het niet is.

Wil ik iets van God begrijpen of verstaan dan kan dat alleen waar Hij tot mij spreekt in menselijke taal binnen mijn menselijk begrijpen. Daar is niets oneindigs aan. Dat is een ontmoeting met de levende God binnen mijn geschiedenis makend zijn.

Wat moet ik mij voorstellen bij een begrip als volmaaktheid? Het woordenboek geeft aan dat dit iets of iemand zonder gebrek is, volstrekt goed dus.

Kan iemand mij de eeuwigheid uitleggen, als dit betekent van alle tijden? God is toch de eeuwige, tijd nog plaats gebonden. Maar indien hij gezien wordt als iemand van alle tijden, dan plaatsen we hem juist weer binnen de tijd. Alle tijden is geen equivalent van eeuwig.

Wat of wie is de eeuwige? Ik kan mij niets voorstellen bij uitspraken als Hij was en is van voor het begin tot in eeuwigheid. Voor het begin suggereert dat alles ooit een aanvang heeft genomen behalve... En daarvoor dan?

Het gaat hier over begrippen, die in hun duiding van onbegrensdheid mij niets zeggen. Ze gaan mijn voorstellingsvermogen, dat slechts grenzen kent, te boven. Ze

zeggen mij niets, omdat zij in hun bedoelde onmetelijkheid voor mij niet anders dan zonder inhoud en betekenis kunnen zijn, klinkende cymbalen, die niets aangeven van God in zijn betekenis voor mij. Een betekenis, die alleen vorm kan krijgen in een door mij beaamde relatie van Hem met mij. Onzinnig om mij daar verder het hoofd nog over te breken. Er was immers nog niets begonnen. Was er dan een hogere macht die wij God noemen en die alles in het bestaan heeft geroepen? Was God dan zonder begin? Met mijn menselijk vermogen neem ik slechts bestaan waar dat ooit een aanvang heeft genomen of in ieder geval op enig moment voor mij herkenbaar werd als begonnen binnen mijn bestaan, of herkenbaar mijn bestaan binnen treedt. Wat God betreft kan ik op zijn best het moment vast stellen dat hij binnen mijn menselijk bewustzijn een aanvang heeft genomen er voor mij te zijn en als zodanig gekend te worden, m.a.w. dat God tot mij spreekt, zich aan mij op een zodanige wijze bekend maakt (openbaart), dat ik hem gewaar wordt als een levende God in zijn betekenis voor mij. Mijn antwoord daarop ligt vervat in mijn betekenis voor Hem. God manifesteert zich een God-met-ons, want hij kan daar door mij niet zo gekend zijn en als Hij daar is waar ik niet kan zijn dan is Hij daar geen God-met-ons. God wil met mij gezien zijn en het is aan mij er voor te zorgen, dat Hij met mij gezien kan zijn. Uitdrukking geven aan mijn ervaringen met de levende God zijn ervaringen die ik in mijn eindigheid heb opgedaan en die steunen op de feitelijkheid dat ik Hem als mens in menselijkheid ontmoet. Ik spreek over Hem vanuit menselijk begrijpen. Ik druk relatie met Hem uit op de wijze zoals ik een menselijke relatie tot uitdrukking breng. Ik kan niet anders.

Ontmoeting met God.

Vanaf het moment, dat ik mij God denk treedt Hij mijn bestaan binnen als iemand die op menselijke wijze door mij gekend wordt. Welke dingen ik daarbij ook bedenkt, het is de enige wijze waarop Hij door mij gekend kan worden. Dat kan geen god zijn die zich onbereikbaar ver aan mij niet laat kennen, zich aan mij onttrekt. Dan wordt God voor mij gekend als degene die zich niet laat kennen onbestaanbaar is. Het menselijk bevattingvermogen reikt immers niet verder. Naarmate in het denken over God het bevattingvermogen van mensen groeit, zie ik op enig moment in de geschiedenis het besef ontstaan, dat wij God in beelden hebben gevat, welke beelden als God werden gezien, maar Hem niet zijn. In de geschiedenis begint de mens iets van God gewaar te worden. In de menselijke groei naar volwassenheid wordt God meer en meer zichtbaar in zijn aanwezigheid voor hem. De mens geeft daaraan soms op de meest vreemde manier uiting. Ik heb de neiging dit het eerste verstaan van Gods spreken te noemen. Als God niet het initiatief neemt zich kenbaar te maken, kan geen mens Hem beamen. Dit beamen is een daad van geloof, een fundamenteel menselijk handelen dat ons kennis en inzicht geeft en aanzet tot relationele betrekkingen met Hem in welke vorm dan ook en alleen zo.

Als denkend en sociaal voelend wezen kan ik mij niet zonder meer neerleggen bij een mysterium fidei als kerkelijk finaal woord, als daarmee bedoeld wordt dat dit nu als het eigene van God niet te doorgronden is. Ik wil juist doorgronden, want God is er in mijn beleving niet op uit voor mij een raadsel te zijn. God wil mij juist ontmoeten als degene die er voor mij is op een wijze die ertoe doet. Hij doet dit door toebuigend naar mijn menselijke niveau helder te worden.

Het kan in dit werk niet gaan over God, maar wel over Gods betrokkenheid op mensen en het menselijk spreken hierover als echo op de ervaring van zijn aanwezig zijn bij mij in onze ontmoeting. Het gaat over mijn relatie met God vv. waarbinnen ik Hem gewaar wordt, waarmee een relatie in wederkerigheid met Hem bestaanbaar wordt. Dan heb ik het echt over een mysterium fidei, dat als geloofsmoment te verstaan is, zoals menselijke liefde naar elkaar als mysterium van elkaar te verstaan is. Waar ik God niet goed begrijp heb ik Hem blijkbaar niet goed verstaan. Wellicht heb ik een constructie bedacht die ik God noem, maar mij juist van Hem af houdt, omdat Hij het niet is waarover ik spreek, maar mijn bedenksel. Ik ken God slechts in die mate, dat Hij zich binnen mijn historisch bevatten (binnen mijn tijd en ruimte) aan mij tegenwoordig stelt, zich aan mij zo kenbaar maakt dat ik Hem verstaan kan/wil. Vanaf het moment dat ik in bestaan geroepen ben (conceptie) is mijn relatie met Hem of Zijn relatie met mij getekend door Zijn vermogen zich in tijd en ruimte met mij te verstaan en mijn vermogen met mijn persoonlijke beperkingen mij met Hem te verstaan. Dat is een relationeel vermogen met als belangrijkste kenmerk dat het in vormgeving beweegt in mijn tijd. Daar waar God zich menselijk opstelt kan ik een relatie met Hem aangaan die herkenbaar voor de tijd van mijn leven, kan duren met een perspectiefvolle verwachting daarna. In het (er)kennen van God ben ik derhalve afhankelijk van Zijn naar mij toebuigen en zich zo in het zijn voor mij aan mij kenbaar te maken, zich door een mens te laten ontmoeten in gelovend beamen. Dit gelovend beamen, dat alle kenmerken draagt van menselijkheid met de daaruit voortvloeiende onvolkomenheden en tijdelijkheid draagt in het besef, dat deze onvolkomenheden en tijdelijkheid aan mijn kant van de relatie ligt.

God met ons.

God wil begrepen zijn, maar kan geen mensenconstructie zijn.

Vereer naast mij geen andere goden. Maak geen godenbeelden, geen enkele afbeelding van iets dat in de hemel hierboven is of van iets beneden op aarde of in het water onder de aarde. Kniel voor zulke beelden niet neer, vereer ze niet, want ik, de Heer uw God, duldt geen andere goden naast mij.
(deut. 5, 7-9)

Maar op het moment dat ik zeg: "God wil begrepen zijn." Doe ik al aan beeldvorming. Ik stel mij namelijk God voor als iemand die begrepen wil zijn. Ik dicht Hem daarmee een menselijke eigenschap toe. Dat is mijn menselijk onvermogen. Hoe kan ik over Hem spreken zonder gebruik te maken van beelden. Waar ik als mens geen beelden gebruiken kan blijft mij alleen het zwijgen nog over. Ik druk mij met taal immers uit met behulp van beelden die ontleend zijn aan de bestaande werkelijkheid. Beelden hebben een tijdelijk karakter en wijzigen met het veranderen van inzichten. Beelden zijn echo's van de werkelijkheid, die ik daar niet mee moet verwarren. Met deze constatering kom ik uit bij een fundament van denken. Eindeloos denk ik mij(n) God eindig.

Ontken ik daarmee Gods eeuwigheid? Nee, dat doe ik niet. Ik kan daar als mens niets verstandigs over zeggen. Ik kan het alleen maar hebben over de wederkerigheid van Gods ontmoeting met mij en van mijn ontmoeting met God, waaruit de betekenis voor beiden voortvloeit. Daar is die God, die zich noemen laat:

“Ik ben er voor jou.” En dat niet als een statisch gegeven, maar als een betrokken actieve dienstbaarheid aan mensen, die effectief wordt in de geschiedenis van mensen, zodra zij actief in gaan op Zijn betrokkenheid, Hem accepteren willen als God die deelgenoot wil zijn van onze geschiedenis. Het is die God, die met mij op reis is, waarvan ik denk dat Hij dit helemaal niet hoeft maar die ik wel ervaar als iemand die mijn geschiedenis binnen treedt en zo mijn reisgenoot naar Emmaüs is en mij deelgenoot maakt van wat Hem beweegt met mij geschiedenis te maken. Ik vind dit een verrassende gedachte.

Daar doemt ineens het perspectief van God op waarvan het helemaal niet interessant voor mij is of Hij eeuwig is, eindeloos, wrekend en wat al niet meer. Dat zal allemaal wel. Ik zie daar ineens die God, die in mijn leven staat, daar steun en toeverlaat is, ongeacht wat er gebeurt, de God die met mij een relatie aangaat in de mate dat ik Hem (h)erken, de God, die als levensgezel mijn reisgenoot is en dat ook kan zijn mits ik dat wil.

Hij deelt mijn droefheid maar is niet de oorzaak.

Hij verheugt zich in mijn blijdschap waar hij zelf de bron van is.

Hij sterkt mij bij onheilssituaties, maar roept ze niet op.

Hij is het tot wie ik mij wenden kan, altijd en overal.

Hij is het, die zich zo aan mij laat kennen, die zich zo aan mij openbaart. Tegelijk moet ik erkennen dat dit alles zichtbaar wordt binnen het perspectief van mijn eigen subjectiviteit.

Ik wil dit in een aantal punten nader uitwerken.

1. Menselijk kennen heeft een ervaringsoorsprong.
2. De menselijke ervaring is zonder enige uitzondering een tijdgebonden ervaring van eindigheid.
3. De mens spreekt over en met God in menselijke begrippen en termen.
4. God laat zich kennen. Wil God in zijn oneindigheid gekend worden of wil Hij zich laten kennen als aanbod er voor mij te zijn, die zich kennen laat in de mate dat ik antwoord wil zijn op Zijn aanbod.
5. Het dilemma van de kerkelijke leer.
6. Jezus van Nazareth als de ultieme Godsopenbaring

1. Menselijk kennen heeft een ervaringsoorsprong.

De mens is gever van zin en betekenis. In de Schrift wordt dit al onderkend.

Toen vormde Hij uit aarde alle in het wild levende dieren en alle vogels en Hij bracht ze bij de mens om te zien welke namen de mens ze zou geven: zoals hij elk levend wezen zou noemen zo zou het heten. De mens gaf namen aan al het vee, aan de vogels en alle wilde dieren... (gen. 2, 19-20)

Van voor zijn geboorte staat de mens al in relatie met de hem omringende wereld, die in ontluikende zin en betekenis door hem zo wordt gekend. Die zin en betekenis manifesteert zich in toenemende mate in het bewustzijn, dat de wereld om hem heen buiten hem zo niet wordt gekend. Hij gaat inzien, dat hijzelf degene is, die de wereld voor hem zin en betekenis geeft. Hij gaat op enig moment beseffen, dat er met hem anderen zijn, die hun zin en betekenis geven aan diezelfde wereld op een zodanige wijze, dat hij overeenkomsten met zijn eigen zin en betekenis kan herkennen. Het is

de medemens, die hem plaatst in het gedrag van zin en betekenis geven en het zich bewust worden daarvan. Zo wordt de wereld communicabel.

Het zicht op mens en wereld is altijd een beperkt zicht. Het is menselijke ervaring, dat het kennen van mens en wereld niet beperkt blijft tot het hier en nu, maar dat het nu slechts een moment is in een proces van zingeving, dat voort borduurt op eerdere zingeving in steeds nieuwe perspectieven, die zich aandienen om gekend te worden. Om scherp te zien plaatsen we de wereld in een bepaald kader. Daardoor vallen elementen buiten beeld, maar wordt alles binnen de perspectieven van dat kader uitvergroot en zien we aanmerkelijk meer facetten die zonder die uitvergroting niet zichtbaar zouden zijn. Evenzeer wordt door het afstand nemen de details vager, maar valt er meer binnen het gezichtsveld, waardoor de grotere samenhangen van al het gekende te zien zijn, die ons anders zouden ontgaan. Dit is het in perspectieven denken van Pierre Teilhard de Chardin.

De mens komt in aanraking met de wereld en binnen die ontmoeting ontstaat zin en betekenis voor hem van alles wat hij tegenkomt. Dat wekt de suggestie dat er buiten hem geen zin en betekenis bestaat. Binnen de ontdekking dat anderen ook bron zijn van zin en betekenis geven aan diezelfde wereld, wordt de mens evenzeer gewaar dat er zo ook zin en betekenis wordt gegeven door anderen aan facetten waarmee ik niet in aanraking ben geweest. Zij openen die nog ongekende facetten voor mij in hun zin en betekenis op grond van de erkenning dat die ander op gelijk oorspronkelijke wijze gever van zin en betekenis is en mij daar klaarblijkelijk deelgenoot van maakt.

De conclusie die hieraan moet worden verbonden is, dat er kennelijk buiten de door mij in zin en betekenis gekende wereld ook een door mij niet rechtstreeks gekende wereld bestaat, die anderen van zin en betekenis hebben voorzien, daarover met mij communiceren en zo aan mij laten verschijnen als betekenisvol voor anderen. Het zijn facetten van de wereld, die aan mij verschijnen in hun zin en betekenis voor anderen en als zodanig voor mij tot betekenis worden. Dat bevestigt en versterkt de evidentie dat het (her)kennen van zin en betekenis voor mij niet buiten mij bestaanbaar is. Het is de potentiële mogelijkheid dat ik middels communicatie in aanraking kom met de nog niet gekende facetten van de wereld deze voor mij tot betekenis worden, een zin en betekenis, die er voor mij niet was en derhalve door mij niet werd gekend. Wat door mij niet in een of andere nuance wordt gekend is geen element van mijn bestaan.

Op hetzelfde moment, dat ik mij de mogelijkheid bedenk, dat er buiten de mij gekende wereld nog meer te kennen zin en betekenis ligt waarnaar ik op zoek kan, dan gaat die imaginaire situatie deel uit maken van mijn wereld in de betekenis alsnog nader te ontdekken of nader te onderzoeken. M.a.w. er is kennelijk zin en betekenis, die er op ligt te wachten door mij benoemd en gekend te worden en dat op zich is al van betekenis voor mij. (gen.2, 19)

Ik kan mij geen wereld voorstellen, die buiten mijn zin en betekenis ligt, want zodra ik die tracht te benoemen, zodra ik mij dat voor stel, verschijnt het feitelijk aan mij in de zin en betekenis van een nog niet nader gekende wereld en niet anders.

De historische wereld.

Het kennen van zin en betekenis is geen statisch gegeven. In ons ervaren lijkt alles zich in een onophoudelijke cyclus te herhalen. De zon gaat op en weer onder. De seizoenen wisselen elkaar af in een vast ritme. Leven wordt geboren en gaat dood. Het zal niet plotseling gebeuren dat het voorjaar zo maar twee maanden langer duurt of dat we een jaar moeten tellen van 426 dagen. De aarde zal niet ineens anders om de zon gaan lopen. Dat soort dingen zal zich niet voor doen, tenzij we te maken krijgen met ongekende invloeden vanuit het heelal, die de huidige wetmatigheden, waar we zelf als deel van het grotere geheel evenzeer onderworpen zijn, significant beïnvloeden.

Natuurlijk zijn er schokkende dingen gebeurd in het verleden. De aarde draagt er nog duidelijk de sporen van. Ook onze aarde heeft evenals de maan en mars littekens van meteorietinslagen. Recent hebben we nog een inslag op een van de grote planeten in ons zonnestelsel kunnen waarnemen. Sommige wetenschappers veronderstellen dat de schuine slingerende stand van onze aardas een gevolg is geweest van een spectaculaire inslag in het verleden. We kennen nog onvoldoende wetmatigheden van elkaar opvolgende ijstijden en andere klimaatsveranderingen waar we nu mee te maken lijken ten hebben. Het vrij plotseling uitsterven van de mammoet, dinosaurus en ander gedierte, waarvan we het bestaan kunnen afleiden uit al of niet bevroren of versteende overblijfselen vertellen over gigantische natuurrampen. De sporen van eerdere mensachtigen vertellen het verhaal van evolutionaire ontwikkelingen door de eeuwen heen. Ook voor ons denken moet het schokkend geweest zijn te ontdekken dat we op een wereld leven met een omtrek aan alle kanten, dat de aarde zowel oppervlakte als volume heeft, dat de aardbol min of meer rond is. Evenzeer moet het schokkend geweest zijn te beseffen dat de zon niet om de aarde draait, maar dat de rollen tussen aarde en zon wat dat betreft andersom zijn. Men had brandstapel of andere verschrikkelijke straffen in petto voor dat soort opvattingen, die als godslasterlijk werden beschouwd.

Het zal ook schrikken geweest zijn te ontdekken dat de wereld tijdelijk is, dat er helemaal geen sprake is van een cyclisch verloop, maar dat er sprake is van een historisch verloop. We kunnen niet anders dan daaraan verbinden dat er geen moment hetzelfde is, dat bij een volgende tel de vorige tel alweer voorbij is en als herinnering in het vervolg wordt megedragen. Er is niets wat zich herhaalt. Elk volgend moment vindt plaats in een setting die anders is dan de vorige, hoe minuscuul het verschil ook is. Het grote nu beweegt zich veranderend door de tijd. Het schokkende zit hem niet in het feit, dat er ten opzichte van vroeger iets veranderd zou zijn. Het schokkende zit hem in het feit, dat de mens bij zijn vorsen en zoeken tot de ontdekking is gekomen welke grote inzichtelijke vergissingen de mensheid sinds haar bestaan heeft gemaakt en nog maakt, inzichten waaraan de hele wereld- en levensbeschouwing was gekoppeld. De mens moet dat voortdurend herzien.

2. Menselijk ervaren is zonder uitzondering een ervaren van tijdelijkheid.

De mens is een historiserend wezen. Hij maakt geschiedenis. Zijn gekend bestaan is gespannen tussen geboorte en dood. Slechts een enkeling lijkt bij machte over die

grenzen heen te kijken. We spreken dan over paranormale eigenschappen. Het blijven echter eigenschappen binnen de eindigheid van betreffende persoon. Tijdens het doorlopen van zijn levensproces maakt de mens een ontwikkeling door. Het is een proces van opeenvolgende, samenvallende en al of niet samenhangende gebeurtenissen, dit leven tot zijn leven maken. In de mate dat dit leven herkenbaar verweven is met en van invloed is op andere mensen, zal de mens in de geschiedenis herinnerd worden tot in lengte van jaren. Dat is altijd een beeld van was en is geweest. Mensen worden herinnerd in hun historische betekenis voor velen of voor weinigen. Van iedere mens mag gezegd worden dat gedurende zijn periode van aards leven zijn bestaan vervlochten wordt met het bestaan van anderen waardoor hij met zijn persoonlijkheid deel uitmaakt en van invloed is op de zich verder ontwikkelende mensheid.

De mens is zoeker naar de fundamenteën van zijn bestaan. Hij heeft de onuitroeibare wens te weten waar vandaan en waar naartoe. Hij bevraagt zijn eigen historiciteit. Daarmee onderscheidt hij zich van andere aardse bestaansvormen. Hij weet dit historisch besef als voorlopige apotheose van de totale ontwikkeling van al het bestaande en verwacht als logische gevolgtrekking uit de gehele ontwikkeling, dat het huidige niveau van bestaan een voortgang zal hebben in een nu nog niet gekend vervolg. Daarmee geeft hij aan, dat het bestaan ervaren wordt als een voortdurende aaneenschakeling van eindigheidsmomenten, een evoluerend proces, waarbij de huidige situatie als afronding van het voorgaande de ouverture naar de volgende situatie is. Hoelang dit ook gaat duren en welke processen zich daarbij nog gaan afspelen, het blijft een aaneenschakeling van eindigheden. Bestaan blijft in onnoembare variaties veranderen. In veranderen blijft fundamenteel dat iets ophoudt nadat het ooit begonnen is en opgevolgd wordt door iets nieuws, dat voortkomend uit het voorgaande ook weer ophoudt en weer gevolgd wordt door iets nieuws, zoals dezen tekst die met elke letter die ik eraan toevoeg verandert en nooit meer dezelfde tekst van daarvoor zal zijn. De mens zoekt de grenzen op van zijn bestaan, zowel naar het begin als naar het einde. Wat gevonden wordt zijn de constatering dat er op enig moment iets is, wat daarvoor er nog niet was. Wat in principe gevonden kan worden zijn alle tussenstappen van het allereerste zijn tot het zijn nu. Van elke tussenstap van de ontwikkeling in de evolutie blijft gelden dat er een aanwijsbaar moment is van niet zijn en een moment van wel zijn, maar het ultieme moment van tot bestaan komen weten we met zijn allen niet te grijpen. Dit moment moeten we en kunnen we slechts afleiden uit het feit, dat we bestaan als deel van een geschiedenis waarin mijn bestaan verweven ligt, maar hoe en wat dat begin is, dat blijft voor ons denken een vraagteken. Welke processen we ook beschrijven en hoe diep we daarin ook doordringen, het subtiele moment van menswording is buiten gelovig perspectief vooralsnog ongrijpbaar. Ook het meest intieme moment van conceptie pakt dit moment van tot leven komen niet.

Het is denkbaar dat de mens in al zijn zoeken het moment van allereerste zijn ontrafelt. Dan nog blijft het principe onveranderd, namelijk het vaststellen dat iets een aanvang neemt wat er daarvoor niet was. We zijn blijkbaar niet in staat aan die tijdelijkheid voorbij te kijken. Of dat nu de gedachte van de oerknal is als begin van alle evolutie of dat het de hypothese van de eindfase is, waarin alle vrijgekomen en ontwikkelde energie verondersteld wordt weer samen te ballen tot één geheel om

daarin de voltooiing te vinden, de mens blijft niet in staat over de markeringen van tijdelijkheid heen te kijken. Dat maakt blijkbaar (nog) geen deel uit van zijn vermogen. In pogingen daar toch iets van te verwoorden hebben we geen andere keuze dan gebruik te maken van beelden die we kennen uit onze ervaringen van tijdelijkheid en die buiten de tijd te plaatsen. We spreken dan van een fundamentele kracht, die geen begin en geen einde heeft, dus geen geschiedenis kent, maar wel de evolutie gaande houdt van begin tot einde en dus in zijn effecten toch gemeten wordt in tijd omdat wij die tijdelijkheid niet kunnen ontstijgen. Je mag je in alle redelijkheid afvragen of we hier al geen gedachte poneren, die met zichzelf in tegenspraak is, een fundamentele kracht die geen geschiedenis kent, maar wel een evolutie gaande houdt, die per definitie een tijdsverloop kent. Door die gaande te houden ben je bij dat tijdsverloop, die geschiedenis betrokken en beweegt je binnen de tijd. Wat daar meer zou kunnen zijn en mogelijk niet in tijd is uit te drukken valt buiten mijn waarnemingsvermogen en kan daardoor niet benoemd worden. Toch blijft bij de mens de behoefte dat ongrijpbare te benoemen en te plaatsen, tenminste te willen leven met het gevoel van een diepere dimensie. Zeker als we het terrein van het gevoelsleven betreden delen mensen gevoelens van onbegrensde volheid waar het om liefde gaat of gevoelens van eindeloze verlatenheid, van totale ontredde en onbereikbaarheid bij het uiteenvallen of ontbreken van een relatie. Is dit toch een hang naar het onnoembare, toch een aanvoelen van het onuitsprekbare?

3. De mens spreekt over God in menselijke begrippen en termen.

Wat ik niet wil is God hier uit de hoge hoed toveren. Al te gemakkelijk geven we die wending aan niet weten of niet begrijpen. Klaarblijkelijk heeft de mens toch een sensor voor hem overstijgende en heersende machten. De vraag naar een hogere macht komt steeds weer op bij mensen, ook als we daar badinerend over doen en zelfs ontkennen. Het lijkt filosofische spitsvondigheid, maar is het toch niet: als we het bestaan van die macht ontkennen poneren we onzin, omdat iets moet bestaan om het te kunnen ontkennen. Als we het bestaan van een hogere macht ontkennen, terwijl die ook echt niet bestaat dan spreken we echt onzin, want dan hebben we het nergens over.

Sporen uit het verleden laten zien dat de mens altijd vanuit een doorleefde relatie getracht heeft die hogere machten te benoemen, voor hem gunstig te stemmen zodat ze in zijn voordeel werken of dat de mens in een houding van onderdanigheid zijn afhankelijkheid betuigt dan wel een houding van onderdanigheid aan neemt bij een zich bestraft weten voor welk vergrijp dan ook. In een nederige onderdanigheid erkent de mens goddelijke machten boven hem, waarvan hij zich in hoge mate afhankelijk weet. In de mate waarin de mens zelf in staat blijkt de dingen om hem heen zelf te begrijpen, beheersen en te sturen, neemt de ruimte af, waarin we zaken aan hogere machten toeschrijven. Rationeel kunnen we daar weinig mee behalve constateren dat dit verschijnsel alle mensen treft. Ook zij die dit ontkennen hebben daarin de rede gevonden het tenminste de aandacht te geven als een verschijnsel dat zich voordoet. Toch blijft in de mens de ontembare drang om ook het niet gekende en onnoembare in zijn oorsprong te bevatten, het mysterie van het bestaan te doorgronden. De gevoelswaarden zijn te duiden met termen als ontzagwekkend,

alles beheersend, afhankelijk, schepsel zijn, dienstbaarheid, leven beheersend en nog veel meer superlatieven, die uiting geven aan het allesoverheersende ontzagwekkende gevoel van afhankelijk zijn van een allesbeheersende allerhoogste heiligheid. De wijze waarop de mens daar uiting aan geeft gebeurt op heel menselijke wijze en is gespannen tussen de meest primitieve vormen van beleven tot de zo zuiver mogelijke vormen van formuleren en allerhoogste vormen van contemplatie en meditatie. De mens blijft de vraag stellen waarom de dingen zijn zoals ze zijn. Hoe groot onze kennis en inzichten ook worden, verbazend blijft het te constateren dat iets of iemand er is. Dit iets of iemand had er net zo goed niet kunnen zijn, maar het treedt wel binnen als deel van mijn bestaan. Precies daar ligt het bevragen van het mysterie van het leven, waar mensen uiting aan geven door alle eeuwen heen.

Enige kenmerken van verschillende godsdiensten maken dit duidelijk.

Primitieve godsdiensten

In de ogen van verschillende van deze godsdiensten weet men zich omgeven door dingen en wezens die verschijnselen teweeg brengen, die de krachten van mensen teboven gaan. Deze krachten kunnen schuilen in mensen, dingen, dieren, planten en stenen, maar ze kunnen ook als zelfstandige eenheid bestaan. De mens is erop gericht deze krachten aan zich te verplichten die hem van nut kunnen zijn en de krachten die hem benadelen te weren.

Daarvoor zijn magische handelingen in het leven geroepen, die krachten moeten oproepen waarvoor ze gemaakt zijn. De meest voor ons stuitende activiteit is het eten van delen van je vijand, opdat zijn krachten op jou overgaan.

Men draagt amuletten tegen boze krachten.

Op sommige zaken rust een taboe omdat ze zo met heilige kracht geladen zijn dat ze aan een persoon schade kunnen berokkenen, onrein(=onhanteerbaar) maken voor de dagelijkse omgeving.

We kennen de vooroudercultus, wat zijn grond vindt in de gedachte dat door het ingrijpen van machten de toestand van een mens verandert. De dode bestaat nog op een of andere wijze voort, waardoor de overledene nog in staat is om in te grijpen in de omstandigheden van de overlevenden. Je moet dus zorgen dat ze door passende gaven gunstig gestemd blijven. Doden verblijven als geesten in de wereld der levenden en kunnen daar zegen of onheil brengen. De grenzen tussen deze geestenwereld en de godenwereld is vaak onduidelijk. Men kent een overzichtelijke wereld van geesten, goden en demonen. Vanuit deze wereld wordt de loop der seizoenen geregeld, de hemellichamen worden in hun baan gestuurd, de elementen worden geregeerd en ze beschermen hun eigen stam. De godenwereld is in feite een afspiegeling van het menselijk leven in een bovenaardse dimensie. Het in contact treden met die hogere wereld met alle daarbij behorende rituelen vraagt een lange opleiding van mensen met een speciale begaafdheid om met goden en geesten om te gaan. Ons zijn de medicijnmannen bekend gebleven.

Germaanse godsdiensten.

Over de Germaanse godsdiensten is vrij veel bekend, omdat er een schriftelijke neerslag van is in de Edda.

Er is een heel wereldbeeld opgebouwd dat bestaat uit negen sferen.

Drie onderaardse sferen. In de eerste sfeer heerst de donkerte en de kou van de dood. In de tweede sfeer woont de godin van de onderwereld. Daar gaan de mensen heen die door ziekte of ouderdom zijn gestorven. De derde sfeer is de woonplaats van de donkere dwergen.

Er zijn drie aardse sferen.

Daar is de wereld der mensen met aan weerszijden het land der koude reuzen en het rijk van zekere goddelijke wezens.

De drie hemelse sferen omvatten het land der vuurreuzen met hun leider Sutr, die een vlamvend zwaard heeft. Er is daar het land van de vrolijke geesten en het land van de azen, goden die in hun burchten leven.

De Romeinse geschiedschrijver Tacitus maakt melding van de hoofdgoden der Germanen Wodan of Odin, Thor of Donar en Ziu, die vereerd werd in een tempel te Uppsala. Thor was een geliefde god, omdat hij als God van het onweer met zijn regen de aarde vruchtbaar maakte, Wodan is overal aanwezig waar oorlog gevoerd wordt. Gevallen helden worden door Walkuren naar het Walhalla gevoerd. Tacitus schrijft over de Germanen: "Ze geloven dat het niet in overeenstemming is met de grootheid van de hemelingen hen een menselijke vorm te geven of hen achter muren op te sluiten. Ze wijdden wouden en bossen aan hen toe en riepen met namen van de goden hun geheime machten aan, die ze in aanbiddende eerbied aanschouwden." Bomen werden als goddelijke symbolen vereerd.

Binnen de familiecultus werd de goden vlees en bier geofferd. Germaanse volkeren brachten ook mensenoffers aan Odin om hem voor hun land gunstig te stemmen.

Over de Griekse en Romeinse mythologie wijd ik hier niet uit. De culturele sporen zijn nog overal zichtbaar aanwezig. In de Romeinse cultuur werd op enig moment goddelijke macht bij de keizer neergelegd. Evenzeer is in ruime mate informatie beschikbaar over de Egyptische cultuur, mythologie en religie. Het zou interessant zijn na te gaan wat de invloed is geweest op de ontwikkeling van de Joodse religie. Dat valt hier buiten de kaders van dit werk.

Hindoeïsme en Boeddhisme zijn religieuze stromingen die ervan uit gaan, dat de godheid zich op verschillende wijze kan manifesteren. Alles hangt met alles samen. Ze worden ook niet gerekend tot de monotheïstische godsdiensten. Uit deze levensbeschouwingen zijn veel wijsheid geschriften tot ons gekomen. Regelmatig duiken in onze westerse cultuur verschijnselen op, die in Boeddhisme of hindoeïsme hun oorsprong hebben.

Er zijn drie godsdiensten die in samenhang met elkaar genoemd mogen worden, omdat ze als overeenkomst hebben één God te aanbidden en te vereren. Dat is het Jodendom naast christendom en Islam, waarbij het Jodendom valt aan te wijzen als basis waarmee de beide andere godsdiensten banden hebben die terug gaan tot Abraham. Naast de vele verschillen die er zijn is het besef van één God, die zich tot mensen wendt om zich zo te laten kennen. Bij alle drie is er sprake van een liefhebbende barmhartige God. Voorbijgaand aan alle nuances is vast te stellen dat het christendom uit het Jodendom is ontwikkeld en de Islam voor een groot deel uit het christendom voort komt. (Islamitische fundamentalisten zullen dit niet in dank afnemen.) In de bijbel zijn momenten aan te wijzen, dat er nog geloof gehecht wordt aan meerdere goden, waarbij de God van Israël sterker geacht wordt dan de goden

van de vijanden. Pas later is er sprake van een duidelijk monotheïstische opvatting. Thans leven we nadrukkelijk in het besef dat er één God is en dat hij zich zo kennen laat.

4. God laat zich kennen.

In de mens leeft een verlangen naar God. Dit verlangen komt tot uiting in Psalm 42.

Zoals een hinde smacht naar stromend water, zo smacht mijn ziel naar u, o God. Mijn ziel dorst naar God, naar de levende God, wanneer mag ik nader komen en Gods gelaat aanschouwen? (ps. 42, 2-3)

Als ik probeer voor mijzelf een wat beter begrip te krijgen wie God is, dan moet ik tot de conclusie komen dat God van een andere niet door de mens gekende dimensie is, door de mens als onbereikbaar ervaren waardoor het onmogelijk is zonder meer met God te communiceren. God heeft immers geen menselijke eigenschappen, die ik Hem kan toedichten. Ik kan ten hoogste tot de conclusie komen dat, gezien de complexiteit van het heelal en de wereld er wellicht toch een persoonlijkheid achter zit, die de macht heeft om te scheppen (d.i. alles tot bestaan brengen) en richting te geven. Ik heb het dan echter niet over God maar over wat mensen zich als mogelijkheid van God bedenken. Hierboven heb ik dat een eerste communiceren van God met mensen genoemd. De diversiteit aan wat men van God meende te verstaan is voor dit verhaal voldoende aangereikt. Waar mensen zich een god bedenken komt steeds indringender de vraag naar voren wie die god dan feitelijk is. De vraag waar en wie onze God is, komt voort uit het feit dat we geloof hechten aan Zijn zijn. Het is een rechtstreekse vraag van mij aan God.

God, wie ben je?

God, waar ben je?

Maar bijna nooit de vraag: "God, ben je er wel?"

Het stellen van deze laatste vraag heeft geen zin als Hij verondersteld wordt er niet te zijn. De vraag stellen, terwijl God er is heeft geen zin, omdat de vraag stellen al een bevestiging is.

Op de eerste twee vragen kan alleen God antwoord geven. Weten wie God is kan slechts in die mate dat Hij zich aan mij bekend maakt. Als God zich niet laat zien kan niemand weten waar Hij is. Hooguit kan ik Hem dan benoemen als de verborgene, de onnoembare, de onbereikbare. Evenwel zijn dit allemaal begrippen, die een relatie van God met mij aanduiden, waarbij ik er fundamenteel van uit ga dat God bestaanbaar is. Ik kan hem zelfs negeren als niet relevant of onbestaanbaar, een gedachtespinsel over niets. God kan zich aan mij kenbaar maken op een wijze en in een taal die ik als mens bij machte ben te verstaan en te spreken. Wat heb ik aan goddelijk spreken als dat niet tegelijk menselijk spreken is. Ik kan niets met goddelijk spreken als hij zich daarbij niet bedient van menselijk spreken, zodat het binnen mijn verstaan valt. Ik kan immers niet met God communiceren als Hij niet spreekt in menselijke taal. Ik ben God niet, zelfs al ben ik geschapen naar zijn beeld op Hem gelijkend. Dat wil nog niet zeggen dat ik zijn gelijke, dus zelf God ben.

Wat God heeft laten zien is het gezicht van een mens die(in) Hem geloofde, als zijn wijze van menselijk spreken, waardoor Hij zo nabij komt als maar zijn kan in de persoon van Jezus van Nazareth.

Langzaam is het geloof in deze man gegroeid.

Hij is de man die God tegenwoordig stelt.

Hij is de man in wie Gods bemoeienis zichtbaar wordt.

Hij is de man in wie God zichtbaar wordt.

Hij is de man die God is.

Dit wordt rechtstreeks uitgesproken in het Johannes evangelie, waar Thomas na zijn twijfel erkent dat hij te maken heeft met “mijn Heer en mijn God.”

Wat mensen tenminste in Jezus gezien hebben en nog zien is een mens, die in God geloofde, een zoon die de Vader geloofde en zo in zijn persoon op menselijke wijze herkenbaar God nabij bracht.

Waar God zich in Jezus aan mij kenbaar maakt doet hij dat op een manier die ik kan begrijpen. Hij drukt zich uit in voor mij herkenbaar handelen en in een voor mij verstaanbare taal, in een voor mij herkenbare context, of de inhoud van dit spreken nu wel of niet past bij wat ik vind. Daar is dan toch God, die ineens herkenbaar voor mij opduikt als het bekende duveltje uit het bekende doosje. (vergeef me de beeldspraak) Ja dus, omdat ik niet weet hoe ik op een andere menselijke wijze naar God reiken kan. Ik weet niet hoe ik hem anders ter sprake moet brengen.

God laat Abram uit Ur vertrekken en naar Kana komen om als Abraham er met Hem te leven. Mozes trekt met zijn volk terug uit Egypte naar het beloofde land en Jahweh gaat daarbij voor zijn volk uit. Hij woont in zijn tent te midden van zijn Volk. Tijdens de ballingschap in Babylon wordt Gods afwezigheid gevoeld Daar geeft God blijkbaar niet thuis. Dat vertaalt zich in het verlangen terug te keren uit de ballingschap naar het beloofde land. De hele Schrift verhaalt ons van God, die zich met zijn volk bezig houdt. In Jezus van Nazareth is God optimaal menselijk aanwezig. Deze Jezus is de glans van zijn glorie, het beeld van zijn wezen. Als zoon is Hij dat, wat menselijk zichtbaar wordt van de Vader. Het is in Hem, dat God zich ten volle naar de mens openbaart. Hij is God die ergens komt, de God die iemand stuurt om van zichzelf te getuigen.

Binnen mijn gelovend verstaan is het zo dat waar ik iets van God nog niet begrijp, ik Hem nog niet voldoende heb verstaan. Hij wil, dat ik helder weet, wie Hij is, dat ik Hem volstrekt helder versta, voor zover Hij zich kennen laat.

Daar was menswording voor nodig. De wijze waarop het verstaanbaar handelen van God ogenschijnlijk ten onder gaat aan onze arrogantie, is bekend. We vertellen elkaar jaarlijks de verhalen van Jezus leven, lijden en sterven. Juist in de afloop staat onze menselijke arrogantie te kijk en wordt daardoor alleen al overwonnen. Zijn verrijzen vertelt ons dat sterven het laatste woord niet is.

God is daar waar vrede heersten liefde.

Hij is met hen die vervolgd worden om gerechtigheid.

Hij is daar waar ik hongerenden te eten geef.

Hij is daar waar twee of meer in zijn naam bijeen zijn.

Mijn God is een god van ontmoeting, die daar is waar ik met Zijn Naam kom.

Voorlopig heb ik eerst nog een dilemma uit de weg te ruimen een hapering in menselijk spreken, alvorens ik met God verder kan.

5. Het dilemma van de kerkelijke leer.

Een van de titels van God luidt: Emanuel. Dat betekent zoveel als God met ons. God kan geen God-met-ons zijn als hij ook maar enig moment niet kan zijn waar ik ben. Ik ben hier en nu, getekend door tijdelijkheid en vergankelijkheid en dat geeft het met ons zijn een bijzondere dimensie, namelijk de God die binnen treedt in mijn bestaan en die tot mijn dood de kleur draagt van tijdelijkheid.

De kerk heeft ons in dogmatische zin een dilemma opgeleverd rond Jezus van Nazareth door de wijze waarop Hij gepresenteerd werd aan de gelovigen. Geboren als een mensenkind is Hij door zijn volgelingen in zijn verrijzenis herkend als de Zoon van God en noemen wij Hem de Heer, de Christus die verrezen is. Al in een vroeg stadium heeft de kerk het goddelijke en menselijke perspectief van Jezus trachten te verbinden. We leren dat Jezus van Nazareth in alle opzichten mens was en dat dus niets menselijks hem vreemd was. Hij heeft vreugde gekend, hij heeft verdriet gekend, hij is boos geweest op mensen en was begaan met hun leed. Hij heeft de verleiding moeten weerstaan zichzelf te zoeken. Hij is goed geweest voor mensen en hij is tot in het diepste wezen van zijn ziel gekrenkt door mensen, zo zelfs dat Hij omgebracht is middels de voor die tijd meest vernederende uitvoering van een doodsvonniss, namelijk de kruisdood op basis van wat wij een oneerlijke rechtsgang vinden. Als we de balans opmaken dan blijkt Jezus van Nazareth tenminste iemand te zijn geweest, die de moeite was om ons te herinneren als voorbeeld hoe een mens in relatie tot zijn medemens idealiter zou moeten zijn. Hij is lichtend voorbeeld voor ieder, die zich in zijn handel en wandel verdiept. Zijn doen en laten verdient navolging.

Hij wordt ook (h)erkend als de Zoon van God, één in wezen met de Vader. We spreken over zijn verrijzenis als overwinning op de dood, die iedere deugdzame mens ook te wachten staat op de jongste dag. Gelovig ondersteunen we dit met de voorzegde tempelbouw in drie dagen. We putten bevestiging uit de getuigenis van de vrouwen bij het lege graf. Emmaüsgangers herkenden hem aan het breken van het brood. Hij verschijnt meerdere keren aan de apostelen. Thomas wordt zelfs in zijn ongeloof beschermd. Door hem de gelegenheid te geven Christus in zijn verschijnen te herkennen. Thomas is de eerste die “mijn Heer en mijn God.” Uitspreekt.

Wij herinneren ons de gedaanteverandering op de berg waar Jezus aan Petrus en Johannes zijn heerlijkheid toont. We hebben de getuigenis van mensen uit Jezus directe omgeving dat Hij de verrezen Heer is. De verrijzenisverhalen zijn telkens verhalen waarin Christus juist na zijn verrijzenis herkenbaar en communicabel binnen ons tijdgebonden bestaan treedt. We hebben de getuigenis van hen die later door Hem geraakt zijn en in Hem de Heer herkennen, de verlosser, de Christus. Paulus is er daar duidelijk één van. Augustinus legt daar getuigenis van af in zijn boek “De stad van God”.

Het hele paasgebeuren is kern van onze geloofsovertuiging. Paulus geeft dit op zijn manier aan in de eerste brief aan de Korintiërs.

Als Christus niet is opgewekt, is onze verkondiging zonder inhoud en uw geloof zinloos. (1 kor. 15,14)

In de handelingen der apostelen laat Lucas duidelijk zien, dat de verrijzenis in de beginkerk al als feitelijkheid geloofd wordt. We kunnen ook verwijzen naar het vissymbool, dat zeker in de jonge kerk als geheim logo werd gebruikt. Ichtus staat voor **I**esus **C**hristus **T**heius **U**ius **S**oter. Jezus, de Christus, de God die ons redt. Daarmee is aangegeven dat Jezus als Zoon van God van meet af aan binnen de kerk essentieel punt van overtuiging is.

Wat we er ook bij mogen bedenken, het zijn allemaal niet nader te verifiëren verklaringen achteraf, gespeend van elk wetenschappelijk bewijs in de zin zoals wij vandaag graag een bewijs geleverd willen zien.

Het is mij te gemakkelijk om te verklaren dat dit nu juist geloven is. Ik kan er met mijn verstand niet bij dus moet ik het maar aannemen. Dat is dan wel een heel enge wijze van geloven. Waar blijft dan overigens die God, die voor mensen begripbaar wil zijn?

Even gemakkelijk is het te stellen, dat uit de historische omstandigheden de feiten niet meer zijn te herleiden, dus is van Jezus en alles wat daarover gezegd wordt niets waar. Een dergelijke stelligheid berust immers ook op geloof. Er zijn meerdere mensen die over Jezus geschreven hebben vanuit een gelovig perspectief. Van elke andere figuur, waar door geschiedschrijvers over geschreven is, trekken we het bestaan niet of nauwelijks in twijfel, ook als het feitenmateriaal haast niet voor handen is. Hooguit worden de beschreven heldendaden, waardoor hij of zij gekend wordt met enig gevoel voor relativering bekeken. Waar het gaat om Jezus van Nazareth nemen mensen de vrijheid zijn historisch feit van bestaan te ontkennen. Dat zijn leven in onze tijd nauwelijks meer verifieerbaar is, levert geen bewijs van de ontkenning op. Er zijn door de eeuwen heen miljarden mensen geweest, wier bestaan niet meer te verifiëren is, maar die op een schijnbaar onbeduidende plek hun sporen hebben gemengd met de totale ontwikkeling van de mensheid. Niet kunnen achterhalen is geen criterium voor het al of niet bestaan van een persoon. Wat van Jezus geloofd wordt kan evengoed wel waar zijn. De twijfel wordt ingebracht door de onwaarschijnlijkheid naar menselijke maat. Bovendien, God heeft geen behoefte aan demonstratie, de mens blijkaar wel.

Vast staat dat door de eeuwen heen veel mensen Jezus erkennen als Zoon van de Vader. Blijkbaar raakt Hij hen en leeft Hij voor hen. Nog steeds, elke dag (be)keren mensen zich tot Hem, ondanks de velen, die Hem momenteel de rug toekeren. Dat ons wetenschappelijk bewijs niet te leveren is, is m.i. geen zwaktebod, maar zet mij aan op zoek te gaan naar de diepere dimensie, die mensen doet zeggen: "Waarlijk, die is de Zoon van God".

Jezus van Nazareth heeft het op geen enkele wijze nodig onderwerp van wetenschappelijk bewijs te zijn. Zelfs al zou men op enig moment het onomstootbare bewijs leveren dat er een mens geleefd heeft die Jezus van Nazareth heette dan is daarmee nog niet vastgelegd dat Hij Gods Zoon is. Precies dat vraagt geloofsbetrokkenheid. Veel meer gaat het om de vraag hoe mensen ertoe komen in Hem Gods zichtbaar worden, verschijnen aan en leven met mensen te zien. Er zijn veel mensen in de mensengeschiedenis, die hoog staan aangeschreven om hun medemenselijkheid, om hun gaan waarvoor zij staan tot het uiterste toe. Ik denk daarbij aan personen als Helder Camara, Oscar Romero. Ik denk aan Martin Luther King, Gandhi en om wat dichter bij onze tijd te blijven paus Johannes Paulus II en

moeder Theresa. Niemand zal het ooit in zijn hoofd halen hen als God te zien of een menselijk verschijnen daarvan.

Wat beweegt mensen ertoe, wat grijpt hen zo hevig aan dat ze gesterkt raken in de overtuiging dat Jezus de Zoon van God is en als zodanig God zelf is in wezensverbondenheid met de vader Hoe verbindt ik nu zaken, die op het eerste gezicht niet met elkaar te verbinden lijken.

In Jezus van Nazareth werd de volheid van het mens zijn herkend, niet meer en niet minder. Dit wordt door de christenkerken bevestigd. We zetten een goddelijke trukendoos neer als zijn mens zijn anders dan ons mens zijn binnen de dimensies van zijn God zijn vorm krijgt. Dat is mooi makkelijk als Hij zijn goddelijke macht zou hebben aangewend om zijn menselijk lijden te doorstaan. God heeft ons dan in de maling genomen door te doen alsof. Leven, lijden en sterven van Jezus raakt dan alle verdiensten en waarden kwijt. Evenmin valt dan te verkopen, dat door de eeuwen heen en nu nog zoveel mensen Jezus omarmen als degene die hen verlossing biedt, troost geeft en grond geeft voor hoop en verwachting op een betere wereld, terwijl dat nergens op stoelt. Het christendom heeft dan zijn betekenis verloren omdat God zich onbetrouwbaar heeft getoond.

Dat beeld kan niet kloppen.

We moeten kunnen geloven in een God die juist vorm krijgt in trouw aan zijn schepping.

Versta mij goed. Ik stel de vragen en schets het dilemma niet vanuit een ongelovige frustratie, maar ik tracht wat ik geloof in de diepste vezels te verstaan en onder woorden te brengen om daardoor God beter te begrijpen in Zijn bedoelingen met mensen. God heeft zich juist gewend tot de mensen om door hen gekend en begrepen te worden als bron van bestaan, als degene in wie men zijn vertrouwen stellen mag. Daarin ligt de zin van zijn openbaring.

Het kan er bij mij niet in, dat met zoveel eeuwen christendom de mensen zich hebben verslikt in God en Jezus van Nazareth als ultieme godsopenbaring, achter een schim aanhollen. Daar zitten veel mensen tussen met een scherp inzicht en een hoge intelligentie.

We weten historisch gezien weinig tot niets van Jezus en wat wij historisch van hem weten uit de evangeliën en apocriefe geschriften is onvoldoende om te bepalen wie hij is. Toch moet ik met paus Benedictus XVI zeggen, dat een wezenlijk element in het Bijbelse geloof is, dat het betrekking heeft op werkelijk historische momenten en gebeurtenissen. Het is deze historische basis waar de gelovige visie bovenuit stijgt. In de loop der tijd heeft er een betekenisverschuiving plaats gevonden met de term geloven. De oorspronkelijke betekenis van geloven is ergens op vertrouwen, of iemand vertrouwen. Deze betekenis is niet verdwenen. Binnen deze betekenis zegt Jezus feitelijk, dat hem vertrouwen geloof in hem tot gevolg heeft. Het is de steeds maar voortdurende worsteling tussen credere en fidere.

De man doet dingen die van God komen. Wat Hij doet komt zo van God, dat in Jezus voor hen die daarin vertrouwen Gods bemoeienis met mensen optimaal zichtbaar wordt. Zo is de goddelijkheid van Jezus pas achteraf begrepen en bepalend geworden voor het beeld dat wij van Hem hebben. Voor zijn tijdgenoten was het evenmin allemaal zo direct zichtbaar. Binnen de kring van zijn directe volgelingen en

de apostelen heeft de betekenis van Gods Zoon ook moeten groeien. Dat waren ook maar mensen die na Jezus dood in vertwijfeling samen kwamen. Zij kwamen pas echt in actie toen de Geest over hen vaardig werd en het inzicht door brak. We vieren dat met Pinksteren. Vanaf dat moment hadden zij ons werkelijk wat te melden.

De twee naturen van Jezus.

In deze benadering zit een onvolkomenheid. Als kind heb ik altijd geleerd dat Jezus een goddelijke en een menselijke natuur had. Het heeft lang geduurd voor ik begreep dat we hier te maken hebben met een onmogelijke formulering. Natuur is het proces dat plaats vindt van geboorte tot overlijden. Het is eigen aan al wat leeft op de aarde. Het is een gebeuren van hier beneden. Het goddelijke komt van boven en bestaat op een door ons ongekende wijze. We kunnen daar geen betekenis aan hechten die typisch is van voor dit aardse bestaan. Een goddelijke natuur is in mijn ogen niet bestaanbaar. God is op zijn wijze op zijn niveau niet nader verifieerbaar vanuit aardse bestaansvormen. Hij wordt steeds geduid als de God van Abraham, Isaac en Jacob. Aan Mozes geeft Hij te verstaan dat Hij er is zoals hij er is.

Stel dat ooit onomstotelijk is vast komen staan dat Jezus van Nazareth een historische persoon is, en waarom zou dat op een dag niet gebeuren, dan missen we nog steeds de middelen om zijn goddelijkheid vast te stellen. Daar hebben we gewoon geen instrumenten voor anders dan geloven. Toch heeft de kerk ons van zijn goddelijke en menselijke natuur geleerd onder verwijzing naar schriftteksten.

De schriftteksten zeggen mij genoeg.

De maagd zal zwanger zijn en een zoon baren, en men zal Hem de naam Immanuel geven,” wat in onze taal betekent “God met ons.” (mt.1, 23)

Zodra Jezus gedoopt was en uit het water omhoog kwam, opende de hemel zich voor hem en zag hij hoe de Geest van God als een duif op hem neerdaalde en uit de hemel klonk een stem “Dit is mijn veelgeliefde zoon, in Hem vind ik vreugde.” (mt. 3, 16-17)

Ik wijs op de vele keren dat Jezus spreekt over mijn vader in de hemel. Hij gebruikt daarbij meermalen het woord “ABBA”, wat zoveel betekent als papa, waar een onmiskenbare vertrouwdheid uit spreekt

Alles is mij toevertrouwd door mijn Vader en niemand dan de Vader weet wie de Zoon is en wie de Vader is, dat weet alleen de Zoon, en iedereen aan wie de Zoon het wil openbaren. (mt. 11,27)

Toen vroeg Hij hun: “En wie ben ik volgens Jullie?” “U bent de Messias, de Zoon van de levende God,” antwoordde Simon Petrus. (mt. 16, 15-16)

Hij was werkelijk Gods Zoon (mt. 27,54)

Hij zal een groot man worden en Zoon van de Allerhoogste genoemd worden. (lc.1,32)

“U bent dus de Zoon van God “. Hij antwoordde: “U zegt dat ik het ben”.
(Ic.22,70-71)

Het woord is mens geworden en het heeft onder ons gewoond, vol van goedheid en waarheid en wij hebben zijn grootheid gezien de grootheid van de enige Zoon van de Vader. (joh. 1,14)

“Wanneer je ziet dat de Geest op iemand neer daalt en blijft rusten, dan is dat degene, die doopt met de heilige Geest. En dat heb ik gezien, en ik getuig dat Hij de Zoon van God is.” (joh. 1, 33-34)

Met de twee naturen van Jezus, de goddelijke en de menselijke natuur heeft de kerk ons met een ongemakkelijk dilemma opgezadeld. Het blokkeert in zijn stelligheid het menselijk denken hierover, terwijl dat juist is wat ik zou willen doordenken, omdat in mijn ogen het ondenkbaar is, dat waar God zich als zijn Zoon buigt naar mensen, Hij zich voor deze mensen onverstaanbaar en onbegrijpelijk opstelt. God wil juist door ons gekend zijn.

Kuitert verwoordt het in zijn boek getiteld: “Jezus, nalatenschap van het Christendom.” Als volgt: “God was in Hem bezig grenzen te verleggen.” Verder schrijft Hij: “Er hoeft helemaal niets bewezen te worden: Jezus heeft geleefd, is gestorven en begraven en door God opgewekt (wat dat ook wezen moge) heeft gepredikt en is gepredikt. En verder? Verder niets, behalve dan dat door die Jezus de Christenen tot kennis van God zijn gekomen. Als historisch gegeven: van Wodan vereerders, van natuuraanbidders tot geloof in God de schepper en onderhouder van mens en wereld.”

Christenen geven aan, dat de mensen via Jezus ten volle op het spoor van God gezet zijn. God is in Jezus bezig.

Jezus heeft het besef gehad een bijzondere dienstknecht van God te zijn. Hij was er zich van bewust dat God in hem bezig was, of wij hebben dat zo in zijn persoon willen leggen. Hij had in ieder geval een missie te vervullen. De stap is dan niet groot meer van God was in Jezus bezig naar Jezus is God-op-aarde.

Kern van zijn persoonlijkheid is zijn wezensverbondenheid met de Vader. Het is de kerk, die dit geloven van mensen formuleert op het concilie van Nicea in het jaar 325. Later wordt dit op het concilie van Chalcedon in 451 herhaalt.

Nicea formuleert in de geloofsbelijdenis: “God uit God, licht uit licht, één in wezen met de vader.”

Het concilie van Chalcedon stelt dat Jezus God en mens is. Dit is voor christenen een betekenisvolle manier van voorstellen. Kuitert noemt dit een door cultuur en tijd bepaalde betekenisverlening, maar doet hij daarmee de concilievaders van toen niet tekort? Als je ervan uit gaat dat de goddelijkheid van Jezus een tijd- en cultuurgebonden kleuring is dan heb je het dilemma niet opgelost, maar je hebt een verstaan probleem onder de mat geschoven door het simpelweg te ontkennen in zijn betekenis en je haalt tegelijk één van de bestaansgronden van het christendom onderuit. Wat blijft er dan nog over aan betekenis anders dan een man, die de moeite waard is in zijn opvattingen te volgen.

Ik zie wel de concilie-uitspraken van toen als een tussenstand van menselijke worsteling de juiste woorden te vinden voor de betekenis van God in ons bestaan. Ik mag ervan uitgaan, dat Jezus zich een missie van God uit bewust was. Vooral het evangelie volgens Johannes geeft daar alle aanleiding toe dit te veronderstellen. Op dit spoor moet worden doorgedacht.

Zijn er meer van dergelijke sporen waar ik mee verder kan?

Gerrit Maneschijn schrijft in zijn boek: “God is zo groot dat Hij niet hoeft te bestaan”, “Omstreden is, of Jezus zich als openbaring van God zag. Dat is hoogst twijfelachtig, want als Hij met gezag het koninkrijk van God verkondigt, heeft Hij het niet over zichzelf. Omgekeerd, als Hij het niet over zichzelf heeft, spreekt Hij niet over het koninkrijk van God. Weer iets anders is, hoe de jonge kerk Hem zag (...) De oorspronkelijke christelijke theologie heeft in het optreden en de lotgevallen van Jezus de eschatologische zelfopenbaring van God gezien en verkondigd.”

De bevestiging was Jezus opstanding. Het spoedig verwachte koninkrijk liet wel op zich wachten en laat nog op zich wachten, of moeten we zeggen, dat met dood en verrijzenis van Jezus juist het koninkrijk van God gekomen is en dat we er midden in leven, maar dat we het lang niet altijd als zodanig herkennen. Waar wachten we dan nog op, toch niet op een plotselinge omslag? Leven we in een groeiproces van wat in potentie al aanwezig is? Ik neig naar dit laatste.

Er is veel onderzoek gedaan naar Jezus. Is zijn feitelijke bestaan in de geschiedenis wel vast te stellen? Is dat wel uit de Schriften te halen?

De evangelieteksten zijn zo verweven met en gemodelleerd naar geloofsinterpretatie, dat het nauwelijks te verwachten is, dat we daar nog een schets uit kunnen halen van een historische mens Jezus, hoewel we boekenplanken vol hebben met historische beschrijvingen van Jezus levensgeschiedenis. Het christendom kan zich evenwel niet alleen beperken tot het element van kerychma.

Daar is het optreden van Jezus van Nazareth. Daar is het vertellen van zijn kruisiging. Daar is de historische gebeurtenis van een man, die met een boodschap de wereld tegemoet trad.

Als de geloofsgetuigenis van de kerk er niet is dan is de boodschap van Jezus van Nazareth er een van velen. Als aan de historiciteit van Jezus getwijfeld moet worden dan is de getuigenis een mooie gedachte, een idee, dat nergens aan het leven haakt. Het verhaal over Jezus van Nazareth kan niet uit de werkelijke geschiedenis worden losgemaakt en de geschiedenis van Jezus mag niet uit het verhaal worden losgeweekt, omdat ze een onverbreekelijk geheel vormen.

De historische aspecten van verhalen over Jezus zijn ingekaderd in de structuren van de evangelies. Daar hebben ze hun specifieke betekenis. De verhalen uit de Schrift ontleen hun werkelijke betekenis aan hun tot eenheid verweven historische en theologische context.

Vanaf hier laat ik de gedachtegang van Maneschijn weer los.

Opgemerkt moet nog wel worden dat waar de feitelijkheden van de wereld niet in overeenstemming zijn met de Schrift, dient de interpretatie daarvan zodanig te worden herzien dat de betekenis overeenkomt met de feitelijkheden. De fouten uit het verleden waar het draaien van de aarde rond de zon ketters werd verklaard omdat men in de Schrift van een ander wereldbeeld uit ging, moet tot het verleden behoren. Het hier bedoelde bijstellen wordt binnen de kerk standaard gehanteerd.

Augustinus was de eerste, die dit in zijn geschriften helder naar voren bracht. Feiten zijn mede bepalend voor de interpretaties en opvattingen. Interpretaties en opvattingen zijn niet bepalend voor de feiten.

6. Jezus van Nazareth als de ultieme godsopenbaring.

Je kunt globaal op twee manieren op zoek gaan naar Jezus van Nazareth.

In de eerste plaats gaat het om zoeken naar historische sporen op basis waarvan met stelligheid moet kunnen worden vastgesteld dat er een mens heeft geleefd die door tijdgenoten en latere mensen Jezus van Nazareth werd genoemd en na een voor het oog fataal afgelopen leven door zijn volgelingen als de Christus wordt aangeduid.

In de tweede plaats is daar de gelovige getuigenis van mensen, die vanuit gelovig perspectief hun gelovige beleving hechten aan dezelfde Jezus van Nazareth, waarbij voor hen het geloof in Jezus leidend is.

Zoals ik in het vorige punt al heb aangegeven zijn de historische aspecten dermate ingekaderd in de getuigenisstructuur zoals we die begrijpen uit de boeken van het Nieuwe Testament en de mondelinge overlevering, dat bij het losweken daarvan, als dit zou kunnen, nauwelijks iets te vermelden overblijft. Het gaat ook niet om de historische aspecten. Die zal je tevergeefs zoeken in de geschriften. Het gaat om de geloofsvolle weergave van de wijze waarop God zich in deze persoon heeft geopenbaard als degene, die bemoeienis met mensen zoekt.

Het gaat dus wel over iemand. Binnen onze hedendaagse cultuur is er de behoefte zo iemand historisch in te kaderen, want stel het onvoorstelbare, dat er geen historische persoon is aan te wijzen, dus naar onze westerse rationele opvattingen niet bestaan heeft, dan gaat het nergens over. Dan valt het hele christendom in duigen. Dan is naar onze hedendaagse maatstaven van historische bewijsvoering de waarheid zodanig geweld aangedaan, dat daarmee alles ongeloofwaardig is geworden. Paulus tipte dat al aan. Rationele benadering is echter maar één facet van benaderen.

Er is meer.

De werkelijkheid kan zo sterk verpakt zitten in getuigenissen dat het er niet meer van is los te maken.

Het evangelie geeft aan dat we te maken hebben met getuigenis waar de act van geloven het enige adequate antwoord op is. (Ic. 16, 19-31)

Historische sporen van Jezus.

Velen hebben gepoogd historische sporen van Jezus en het christendom op te pakken, maar buiten de evangeliën is er geen overtuigend historisch materiaal gevonden, waaruit het bestaan van Jezus als historisch persoon zou blijken. In de Romeinse geschiedschrijving is er wel iets te vinden, maar dat is geschreven op een moment dat er al ontwikkelingen gaande waren. Ze zijn pas opgetekend in de tijd dat de evangeliën werden geschreven of al geschreven waren.

Flavius Iosephus beschrijft in het jaar 75 de Joodse oorlog en de val van Jeruzalem. Hij spreekt terloops over Jezus, de broer van Jacobus.

Plinius de Jongere schrijft rond 112: "Christenen vereren Christus als ware hij een God."

Suetonius vermeldt in een keizersbiografie rond het jaar 50, dat Joden, opgehitst door een agitator Christus, ongeregelde heden hebben veroorzaakt en daarom uit Rome werden verbannen.

In de analen van Tacitus heeft men de volgende tekst terug gevonden: “De naam is Afgeleid van een zekere Christos, die onder keizer Tiberias door toedoen van Pontius Pilatus is gekruisigd.”

De vroegste geschriften over Jezus zijn brieven van Paulus. Hij noemt Jezus de verlosser die gestorven en begraven is om vervolgens op te staan uit de dood. Als Jezus gestorven is, zoals Paulus schrijft, dan is hij geboren en heeft hij geleefd. Paulus leefde na Jezus en heeft hem als persoon niet gekend. Hij moest het ook al hebben van overlevering.

Nieuwe Testament geschriften als historische bronnen.

Deze geschriften zijn voor het merendeel aan Jezus gewijd. Vooral de evangelieteksten gaan onmiskenbaar over Jezus, zijn leven en zijn leer. Hoe goed de auteurs bekend waren met Jezus is de vraag. Matteüs en Johannes hebben hem persoonlijk gekend. Marcus was de vertrouweling van Petrus. Lucas als schrijver van Handelingen en zijn versie van het evangelie was reisgezel van Paulus. Hij heeft naar zijn zeggen tijdens de gevangenschap van Paulus veel onderzoek gedaan in Galilea en daar getuigen bevraagd. Men neemt aan dat Lucas het best was geïnformeerd ook al kent hij Jezus niet uit persoonlijke ervaring. Er is geen 100% overeenstemming over de datering van de evangelies.

Het evangelie volgens Johannes wordt gedateerd aan het einde van de eerste eeuw. Johannes. Hij moet toch wel heel hoog bejaard zijn geweest toen hij zijn evangelie schreef. Dan hebben we tegenwoordig ook nog te maken met herontdekte apocriefe geschriften, vaak zwaar beschadigd, waarvan we nog maar aan het begin staan van het vaststellen van de werkelijke historische betekenis. Zeker kan worden vastgesteld dat het christendom van meet af aan een grote diversiteit aan opvattingen heeft gekend. De worsteling over de betekenis van Jezus voor ons was toen minstens zo groot als nu in onze eigen tijd.

Ik wil hier verder niet ingaan op verschrijvingen bij het overschrijven van teksten, toevoegen van teksten door kopiisten onder de naam van de oorspronkelijke auteur, andere evangelies dan de bekende vier, verscheidenheid aan interpretaties, etc.

Daar zijn al heel wat boeken over geschreven en worden nog geschreven. Ze brengen de feitelijke niet dichterbij. Het heeft wel ca. twee eeuwen geduurd tussen het schrijven van teksten en een eerste codificatie door de kerk. Een schifting tussen kaf en koren was hoog nodig. In aanmerking mag tevens worden genomen dat aan het opschrijven van teksten vaak een lange mondelinge traditie is vooraf gegaan.

Auteurs hebben bij het schrijven vaak hun licht opgestoken bij elkaar voor zover ze elkaars werk kenden. Wederzijdse beïnvloeding is daarvan het gevolg. Bij de gecodificeerde vier evangelies is onderlinge beïnvloeding duidelijk herkenbaar.

Het evangelie van Marcus is aan Matteüs en Lucas vooraf gegaan. Het is voor hen een bron van inspiratie geweest. Er moet nog een andere niet meer te traceren bron zijn geweest, die de wetenschappers aanduiden met *quelle*. De drie evangelisten hebben hun verhaal van Jezus in een biografisch kader geschetst. Het vierde

evangelie volgens Johannes heeft een beschouwender karakter. Hij benadrukt veel meer de absolute eenheid tussen vader en zoon.

Er is geschreven in een soort volks Grieks. Alleen het evangelie van Matteüs is later uit het Aramees vertaald. Maar... heeft men wel een geschiedenis willen schrijven? Ging het de auteurs niet veel meer om het verkondigen van de heilsboodschap dat we door Jezus verlost zijn van de gevolgen van de zondeval. Kern daarbij is het lijdensverhaal, zijn dood met als hoogtepunt de verrijzenis van Jezus.

De historische Jezus is gemodelleerd naar de verrezen Christus. Daardoor zijn verkondiging en geschiedenis zo onlosmakelijk in elkaar gevlochten. Het lijkt wat op een scheepstros. Die bestaat uit strengen in elkaar gevlochten touw. Haal de strengen uit elkaar en je hebt geen bruikbare tros meer over waarmee je schepen kunt vastleggen.

Jezus gebruikt de parabel als didactisch middel. Veel van zijn uitspraken zijn in de talen van de wereld doorgedrongen. Wat daarbij een gelijkenis is geweest of het verhalen van een historisch feit is in het verhalen en vertalen onzichtbaar geworden of altijd onzichtbaar geweest. De evangelisten hebben over Jezus willen vertellen in overeenstemming met wat er in het oude testament al over was geschreven als vooraankondiging. Het schrijven van teksten is mede gebeurd onder invloed van de inmiddels ontluikende theologie. De stemming onder de christenen hebben eveneens kleur gegeven aan de evangelies. Ik denk daarbij aan het Judaïsme en gnosticisme, die als denkstromingen moesten worden bestreden. De verhouding man/vrouw, waarvan Paulus schrijft dat hij die aanvechting niet heeft, waarbij onze emancipatieten af en toe behoorlijk krommen, etc. zijn mede van invloed geweest op het vaststellen van de Canon.

Dan is de persoon van Jezus nog niet genoemd. Waar we serieus nemen dat God zich geopenbaard heeft in en door mensen en dat de meest ultieme openbaring gebeurde in en door Jezus dan is de belichting van zijn persoon op dit punt van openbaring de expliciete reden van schrijven. Andere aspecten van mens-zijn van Jezus krijgen nauwelijks of geen aandacht. Zij dragen immers niet bij tot verheldering van de boodschap maar hebben in het volksgeloof wel verhalende en speculerende aandacht gekregen. Om er een paar te noemen. Was Maria van Magdala de echtgenote van Jezus? Was de bruiloft van Kana hun bruiloft? Was de bijzondere voorliefde van Jezus voor Johannes een signaal van mannenliefde? Het zijn vragen en speculaties, die niet vallen binnen de marges van dit boek, maar wel bij sommige mensen de aandacht hebben, soms als legitimatie passend bij hun manier van leven. Het gaat hier over de evangelies, dus ik schuif ze verder als niet relevant ter zijde. Bovendien wordt het dan speculeren over speculatie, een zinloos tijdverdrijf.

Ik wil nog verder even nadenken over Jezus van Nazareth voordat daadwerkelijk de evangelies aan de orde komen.

Wat was er in zijn leven zo bijzonder, dat daarin Gods omgaan met mensen en zijn bedoeling met mensen optimaal zichtbaar werd? Mensen hebben dit blijkbaar vanuit hun zicht op mens en wereld opgevangen en door verteld naar hen, die horen willen. Wat is daarin verheldering en wat is versluiering, zodat wat God openbaarde door toedoen van de mens weer ontoegankelijk werd? Hoe heeft deze godsopenbaring tot kerk kunnen worden, de kerk, die zich opwerpt als behoeder van geloof? Of is de kerk, die zich met allerlei gezagsargumenten heeft bekleed juist de verdediger van

haar interpretatie van geloof, of houdt zij ons door haar theologische en liturgische benadering juist af van de levende God, die er voor ons is en daarom met ons is? Zijn we met al ons vragen naar God en Jezus (ik ook dus) wel bezig God nabij te komen of is mijn schrijven de zoveelste poging om in het zoeken naar verheldering die ontzaglijke God in te kaderen in begrijpelijke en invoelbare brokken, die ver blijven af staan van de werkelijkheid, gewoon, omdat we als mensen op ons best niet anders kunnen dan kijken, waarnemen, luisteren en voelen naar menselijke maat? We zijn niet in staat meer te bevatten dan we met onze menselijke vermogens meten kunnen en dat is m.b.t. God altijd te kort, zelfs daar waar God zich van menselijk zijn bedient. Ook al zijn we geschapen naar Gods beeld op Hem gelijkend. Wij zijn God niet. Jezus wel.

Gods is verbonden met en wordt zodanig zichtbaar in en door het handelen van Jezus, dat hij in dit handelen daadwerkelijk aanwezig is. Op hetzelfde moment dat we Jezus in al zijn historiciteit en mens zijn onderzoeken en trachten te beschrijven, ontglipt zijn goddelijke dimensie en heb ik wat ik zoek in hem, juist verloren. Ook waar ik het bestaan van Jezus in twijfel trek ontglipt mij de essentie, want waar hij niet is of was heb ik niets over hem te zeggen en is het christendom op basis van Hem een hersenspinsel, dat wel enige boeiende gedachten heeft voortgebracht, maar verder van generlei waarde is.

Waar de evangelisten zijn levende werkelijkheid als uitgangspunt nemen voor hun verkondiging van de blijde boodschap, welke grond heb ik dan om dit niet te doen. Het feit dat Jezus buiten de christelijke gemeenschappen historisch niet of nauwelijks benoembaar is, maakt hem slechts tot een van de vele, vele mensen, die historisch niet meer benoembaar zijn. Daarmee is hun het feitelijk bestaan niet ontnomen. Ik heb geen grond hun historiciteit tegen te spreken,

Een grondgedachte.

Vanaf het moment dat de mens geschiedenis schrijft, is die geschiedenis doorweven van Gods verbondenheid met mensen. Dat varieert van angst om goden aan je te verplichten door ze gunstig te stemmen op straffe van, tot het geloof in de ene leven schenkende god, die in heilvolle betrekking staat tot mensen, waar zijn genade schenkende Liefde het allesoverheersende motief is van Gods betrokkenheid op mensen. Het is Jezus van Nazareth die in Zijn Persoon God tegenwoordig stelt en de betrokkenheid van God op mens en van mens op God zichtbaar maakt. Waar wij ons als mens onder de mensen met Hem verbonden weten, heeft Jezus ons zichtbaar gemaakt hoe wij als hij op God betrokken kunnen zijn, als antwoord op Gods bemoeienis met mensen. Ik kom bij Hem in herkenning en erkenning tegen wat mijn betrokkenheid op de Vader kan en mag zijn.

Waar we het godsdienstig besef van mensen in historische ontwikkeling bekijken, zien we een groeiend perspectief naar onze tijd.

Het volk van Israël leeft in een voortdurend proces van assimilatie. Bijzondere elementen uit Godsgeloof van velerlei godsdienstige opvattingen hebben bijgedragen en dragen nog bij tot een diepgaander besef van wie God voor ons is en wil zijn. Het is één van de wegen waarlangs God zich naar mijn stellige overtuiging openbaart. Ook op die momenten, waar de mens zich verzet tegen vreemde opvattingen vindt openbaring plaats. Verzet immers werkt als een filter, waarin de eigenheid wordt

versterkt en het vreemde op den duur wordt geëlimineerd, of waardevolle passende elementen worden opgenomen. Dit proces vindt in de huidige tijd plaats waar Christendom en Islam elkaar ontmoeten als twee monotheïstische religies die vanuit eenzelfde bron een eigen ontwikkeling hebben doorgemaakt en nu naar mijn overtuiging op het punt staan in ontmoeting met elkaar de relatie van mens tot God verrijken met diepere inzichten. Dat dit met veel strijd en pijn gepaard zal gaan ligt aan de eigenwijze eigengereidheid van mensen, die menen hun gelijk te moeten bevechten, mede door anderen te verketteren, opgesloten. Het luisteren naar elkaar om daarin verrijking te vinden, ligt daar ver vandaan.

Jezus van Nazareth als menselijke taal van God.

Jezus zegt op enig moment dat niemand tot de Vader komt dan door Hem. Wil ik tot God komen, Hem verstaan en begrijpen dan zal ik er achter moeten komen wat Jezus aan mensen kenbaar en zichtbaar gemaakt heeft over God, maar ook hoe mensen dit verstaan hebben. Ik beschik dan over drie lijnen.

De eerste lijn is wat er over Jezus geschreven staat.

De tweede lijn is, wat mensen over Jezus zeggen.

De derde lijn is mijn hedendaags verstaan van dit geheel als echo van Gods bemoeienis met mensen.

In dit boek gaat het over de eerste lijn, waarbij ik mij beperk tot de vier evangeliën

Wie is Jezus van Nazareth?

Als ik uit ga van wat er over Jezus geschreven staat, dan heb ik als enige bron de Schrift, met name de vier evangeliën, die als canonieke teksten zijn vastgesteld. Daarnaast zijn er nog allerlei geschriften, die op basis van archeologische vondsten opduiken. Velen hebben immers geprobeerd op eigen manier de boodschap van Jezus te vertellen. Een deel werd inmiddels als verloren beschouwd maar is toch weer terug gevonden. Andere geschriften zijn uit de ons bekende teksten te reconstrueren. De kerk heeft de vier evangeliën bewaard en als meest zuivere weergave aangemerkt. Hierin staat Gods openbaring in Jezus het meest volledig opgetekend. Deze teksten liggen nu in hedendaagse vorm voor me.

Matteüs, Marcus, Lucas en Johannes hebben ieder op een bijzondere wijze belicht richting hun eigen doelgroepen. Samen geven de evangeliën een compleet beeld van Jezus. Dit beeld wordt verstaan vanuit een gelovend perspectief.

Lucas geeft als enige een motivering waarom hij zijn evangelie schrijft. Blijkbaar is er om gevraagd. Hij onderzoekt op verzoek van een zekere Theofilus. Hij schrijft

Om u te overtuigen van de betrouwbaarheid van zaken waarin u bent onderricht. (Lc. 1,1-4)

In zijn tijd waren er blijkbaar al vragen over het waarheidsgehalte rondom Jezus. Het is immers een indrukwekkend verhaal. Het is de reden die vraagt naar het waarheidsgehalte van datgene, waarin ik geloof. De reden laat zich niet direct overtuigen door een gelovig perspectief. De reden vraagt om feiten.

Is het daarom dat Matteüs een lijst van afstamming over drie maal veertien (of is het zes maal zeven) generaties geeft. Aan het einde van de lijst maakt hij een

verrassende wending. In de hele lijst wordt de volgende generatie steeds verwekt door de voorgaande generatie, maar bij Jezus lezen we

“...Jozef, de man van Maria. Bij haar werd Jezus verwekt, die Christus genoemd wordt.” (mt. 1, 16)

Matteüs laat in de geslachtslijst op suggestieve wijze in het midden, wie de verwekker is om vervolgens naar de Heilige Geest te verwijzen. Maria woonde nog niet bij Jozef, maar

Zij bleek zwanger van de heilige Geest. (mt. 1, 18)

Lucas noteert in zijn eigen geslachtslijst

Hij was zoals algemeen werd aangenomen, de zoon van Jozef. (lc. 3,23)

De gangbare normen en waarden lijken even niet te tellen. Jozef moet vooral de echtgenoot blijven. Hij wordt gemaand de situatie te accepteren. Jezus moet immers nog even geen opzien baren. Zelfs het kleinste spoortje van biologisch vaderschap wordt uitgesloten. Dat Jozef geen weet heeft van enig biologisch vaderschap daar wordt door Maria geen verantwoording van afgelegd. In tegendeel: Maria wordt om haar moederschap in gehoorzaamheid aan de Allerhoogste letterlijk de hemel in geprezen.

Het God zijn van Jezus van Nazareth als Zoon van de Vader is van meet af aan door de evangelisten niet onder stoelen of banken gestoken. Het gaat over niet zomaar iemand. Het is God over wie we het in het verdere verloop hebben, zeggen ze in koor.

Simeon in de tempel, die pas zou sterven nadat hij de messias had gezien herkent het bijzondere van Jezus op grond waarvan hij de Heer vraagt zijn dienaar nu te laten gaan. Ook de profetes Hanna herkent het bijzondere karakter van Jezus. Op het moment van Schrift schrijven gaat het over God. De evangelisten hebben niet de intentie te bewijzen dat Jezus God is. Ze vertellen van hem, die van God komt, van God is, God is, omdat in hem God voor mensen zichtbaar wordt.

Het gaat er de evangelisten in eerste instantie niet om de brute feiten weer te geven, maar om zin en betekenis bloot te leggen.

Jezus stelt in doen en laten God tegenwoordig onder de mensen. Dat doet hij op een zodanige manier, dat mensen zijn werkelijkheid kunnen verstaan als de God die er voor mensen wil zijn. Ik schrijf het nog maar eens. God wil gekend worden door mensen. Hij heeft geen geheimen voor mensen, die zijn relatie met ons zou kunnen belemmeren. Deze boodschap is zo helder, dat ik van mening ben, dat waar ik onbegrijpelijkheden van God tegen kom, ik zijn openbaring nog onvoldoende heb begrepen. Hij wil door mensen begrepen worden. Hij wil, dat wij inzien wat hij met ons voor heeft, dat wij ons zijn toebuigen naar ons kunnen verbeelden.

Klare taal bij de evangelisten?

Ervan uit gaande dat binnen het christendom ooit vier geschriften als authentieke neerslag over Jezus van Nazareth zijn erkend in de veronderstelling, dat deze vier geschriften samen het volledige beeld van Jezus schetsen, ga ik bij hen verder te rade om mij Hem al bladerend te laten tekenen. Geen diepgravende exegese, maar

de tekst lezen met een bril op die gekleurd wordt door de vraag: “Deze Jezus, wie zeggen zij dat Hij is.”

Natuurlijk, we weten zo langzamerhand allemaal wel, dat ten tijde van het ontstaan van de evangeliën mensen op een door de tijd gekleurde wijze uiting gaven aan hun geloof. We weten ook dat dit op een bepaalde wijze zijn neerslag heeft gevonden in de ons nu bekende geschriften.

We weten eveneens, dat onderzoek van teruggevonden teksten ons soms verrassende wendingen laten zien, die ons verbaasd doen afvragen, of dingen toch niet anders waren dan we in onze bijbel tegen komen. In de geschriften van het Oude en Nieuwe Testament hebben de auteurs het verhaal willen vertellen van Gods bemoeienis met mensen en wat dit teweeg brengt.

Ik heb een bijbel voor me. Ik mag/moet ervan uit gaan, dat in die verzameling van verhalen, psalmen, brieven, boeken, de volle werkelijkheid van Gods betrokkenheid op mensen is terug te vinden. Ik moet het daarbij doen met de bijbel die voor mij ligt in het besef, dat vertaling van de oorspronkelijke teksten naar het hedendaagse Nederlands al interpretatiesporen draagt. Dat kan niet anders, want Gods betrokkenheid op mensen is geen statisch gegeven. Het is een vorm van levende communicatie, die in de tijd zijn verdere betekenis krijgt. Ik ga dus in gesprek met de vier evangelisten om de God die om mij toe komt te verstaan.

Afrondend ga ik er bij het lezen van de teksten van uit, zoals emeritus paus Benedictus XVI het aangeeft, dat we in de NT geschriften geen beschreven historie terug vinden, maar dat er sprake is van een schriftelijke en interpreterende neerslag van wat wij ons van Jezus herinneren. De evangeliën zijn geschreven met de intentie de geloofsperspectieven rond Jezus van Nazareth over het voetlicht te brengen. Mogelijke feitelijke gebeurtenissen zijn mede daardoor toegeschreven naar gelovig en theologisch perspectief. Ik heb daarbij verschillende Bijbelvertalingen naast elkaar kunnen leggen. U vindt ze terug in de boekenlijst.

Hoofdstuk 2.

Het evangelie volgens Matteüs.

Matteüs begint met een geslachtslijst van drie maal veertien generaties, te beginnen bij Abraham. In de manier van formuleren wordt een patroon gebruikt als in Genesis 5, de eerste geschiedenis van de mensheid. Feitelijk wordt verteld dat alles geworden is zoals het geworden is. Daar kan je lang en breed over praten, maar zo is het gegaan. In dit evangelie is het historisch verloop van een aantal zaken aangrijppunt voor een doorgaans reflexief beschrijven.

Voor Matteüs gaat het over Jezus de Messias als vervulling van Gods belofte aan Abraham en de latere koning David, als representanten voor heel het Joodse volk. Een belofte die inhoudt dat god zijn rijk zal vestigen als verlossing van de mensen. Bekijken we de geslachtslijst wat nauwkeuriger dan valt op:

- De stamboom is in een vast patroon geschreven. De volgende wordt in mannelijke opvolging door de vorige verwekt. De namenlijst is in feite een geslachtslijst.
- Tijdens de Babylonische ballingschap wordt geen verwekking gemeld, alsof God zijn volk verlaten had. De geschiedenis van God met zijn volk gaat blijkbaar door na de terugkeer uit ballingschap
- Het patroon van drie keer veertien geslachten wordt aan het einde doorbroken. In plaats daarvan schrijft de evangelist Jacob verwekt Jozef, de man van Maria. Bij haar werd Jezus verwekt, die de Christus wordt genoemd (mt. 1, 16)

Alleen aan het einde van deze geslachtslijst wordt direct de moeder vermeld waaruit Jezus is geboren. De tekst laat ruimte voor de suggestie dat Jozef niet de verwekker van Jezus is. Naast Maria worden Rachab en Ruth als vrouwen vermeld in de lijst.

Maria en Jozef.

Dit vraagt om een nadere toelichting, die Matteüs ook geeft.

De maagd zal zwanger zijn en een zoon baren. De naam is Emanuel d.i. God met ons. (mt. 1,23)

Matteüs haalt de profeet Jesaja aan.

Daarom zal de Heer zelf u een teken geven: de jonge vrouw is zwanger, zij zal spoedig een zoon baren en hen Immanuel noemen. (jes. 7,14)

In oudere Bijbelvertalingen is ook bij Jesaja sprake van een zwangere maagd in plaats van een jonge vrouw. De jonge vrouw als vertaling is gemakkelijker omdat daarmee het probleem van de maagdelijke geboorte veilig in het midden wordt gelaten en buiten discussie kan blijven.

Intermezzo *Je stamboom.*

Het noemen van je stamboom is het duiden van je oorsprong. Als daar ook nog klinkende namen tussen staan zoals Abraham, Isaac, Jacob, de koningen David en Salomo, dan tekent dat een indrukwekkende komaf. Het kleurt je status. Wij hechten daar tegenwoordig niet minder aan. Velen gaan na hun pensionering hun stamboom uitpluizen. Hoe vaak gaan geadopteerde kinderen op latere leeftijd op zoek naar hun biologische ouders waarbij het argument is dat ze hun bloedlijn willen kennen om te weten wie ze echt zijn. Ze zoeken een missing link die ze in hun bestaan ervaren. Bij het er zijn hoort ook van wie je er eentje bent. Hoe trots zijn(groot)ouders niet, als ze in het gedrag van kinderen zichzelf herkennen. Door de eeuwen heen hebben mensen al of niet gekleurde geslachtslijsten gehanteerd om afkomst te bevestigen, zeker wanneer men van adel was.

Er vallen nog een paar dingen op in de stamboom van Jezus zoals Matteüs hem opgebouwd heeft.

- Jezus staat niet in rechte afstamming van David. Zowel Juda als David hebben ernstig gezondigd. Dat weerhoudt God er blijkbaar niet van deze weg te gaan.
- Hierboven noemde ik al dat tijdens de periode van de Babylonische ballingschap geen opvolging wordt gemeld.
- Er staan mensen tussen van buiten het Joodse volk, Rachab en Ruth, terwijl in het Jodendom de vrouw geldt als draagster en doorgeefster van het Jood zijn. Daarmee is een bredere oorsprong aangegeven van Jezus dan alleen het Joodse Volk

Aan het einde van de stamboom bij Jezus verandert de toonzetting van beschrijven. De laatste in de rij van mannen is Jozef. Hij is de man van Maria bij wie Jezus wordt verwekt, die de Christus wordt genoemd.

Waarom wordt ineens de naam van de moeder vermeld en is niet expliciet uitgesproken dat Jozef de verwekker van Jezus is? Het antwoord op deze vraag moet m.i. gezocht worden in het feit, dat Matteüs zo dicht mogelijk bij voorzeggingen blijft met zijn evangelie. Het is in de lijst een tekstnuance, waar gemakkelijk in onze taal overheen gelezen wordt. Er wordt echt iets bijzonders van fundamentele betekenis gemeld. Matteüs kan onmogelijk Jozef als verwekker noemen omdat daardoor de voorzegde maagdelijke geboorte op slag onmogelijk zou zijn; een van de kernpunten van ons geloof, dat Jezus rechtstreeks verwekt is onder invloed van de Heilige Geest. Het hele verhaal van Jezus Messias, Zoon van God zou dan op losse schroeven komen te staan. Door Jozef niet als verwekker te noemen is er de mogelijkheid dat de hele geloofsopvatting van Maria als maagd en moeder van hieruit wordt gevoed.

Jozef gold als een rechtschapen man. Hij wil Maria naar de geldende wetten in het geheim verstoten, omdat ze buiten zijn medeweten en toedoen zwanger blijkt. Jozef is trouw aan wat God wil en volgt wat de Thora hem in zo een situatie gebiedt. Feitelijk neemt hij Maria nog in bescherming door van haar in stilte te willen scheiden. Hun huwelijk, doorkruist door toedoen van een ander wijst overduidelijk op geschonden trouwbelofte. Nadrukkelijk laat Jozef hiermee zien dat hij de biologische vader van de komende baby niet is. Hij krijgt de boodschap van een engel het kind

wel als het zijne te aanvaarden. Hij wordt de naamgever. Als rechtschapen man zal Jozef Gods Geest in vertrouwen volgen, ook al begrijpt hij er niets van. De menselijke maat lijkt hier helemaal zoek. Jozef aanvaardt het kind en voedt het op als zijn eigen zoon.

Zo beschrijft Matteüs Gods rechtstreeks ingrijpen in de menselijke orde naar Jozef en Maria. De geschiedenis van Israël is één groot verhaal van de altijd aanwezige God, die soms op heel verrassende wijze met zijn volk om gaat. De maagdelijke geboorte onder invloed van de heilige Geest wordt zo geplaatst in het totale verhaal van Jezus en accentueert Gods betrokkenheid bij heel het gebeuren.

Intermezzo *Maagdelijke geboorte apocrief.*

Uit het apocriefe evangelie volgens Filippus blijkt dat men in vroeger tijden al worstelde met de maagdelijke geboorte. Hij weigert letterlijk te nemen dat Jezus uit een maagd is geboren. "Dat er geen man en geslachtsgemeenschap aan te pas is gekomen is het geloof van dwazen." Vindt hij. Jezus is lichamelijk de zoon van biologische ouders, Hij werd bij zijn doop wedergeboren als spirituele zoon van de vader in de hoge hemel en de hemelse moeder, de heilige Geest.

*In het evangelie volgens Filippus staat het als volgt omschreven
Sommigen zeggen:*

Maria is bevrucht door de heilige Geest.

Zij vergissen zich.

Zij weten niet wat zij zeggen.

Wanneer is een vrouw ooit door een vrouw bevrucht?

Maria is de maagd die door geen macht verontreinigd is.

(...)

De Heer zou niet gezegd hebben

Mijn Vader in de hemel, tenzij hij een andere vader had gehad.

Maar Hij zegt slechts mijn Vader.

Deze apocriefe tekst is beter te verstaan als we in ogenschouw nemen, dat het Hebreeuwse woord voor geest, RUAH een vrouwelijk woord is.

Matteüs geeft aan dat onder verwijzing naar de oude profetische geschriften Jezus Gods belofte, al gedaan aan Mozes in vervulling doet gaan.

Aan Jozef wordt uitgelegd door een engel van God, dat het kind in Maria verwekt is door de Heilige Geest, om zijn volk van zonde te bevrijden. Men zal Hem Emanuel noemen. Dat betekent God met ons. Dat God zelf zich als Jezus tot de mensen wendt, zal uit de verdere beschrijving blijken.

God is altijd aanwezig bij zijn volk, op de meest onverwachte momenten en manieren. Hij is degene die ons daar tegemoet komt, waar menselijke mogelijkheden ophouden. De wonderbare geboorte van Jezus wordt door Matteüs extra benadrukt vanuit dit perspectief.

Om ook maar het kleinste spoor biologisch vaderschap van Jozef uit te sluiten vertelt Matteüs zonder veel tekstueel vertoon dat Jozef Maria als vrouw bij zich nam, maar met haar geen gemeenschap had voordat zij Jezus gebaard had. De wijze van vertellen laat ook geen ruimte voor enige vorm van speculatie. Wij zouden in onze tijd

graag een constructie bedenken, waarbij het gangbare biologische proces van conceptie tot geboorte verenigbaar was met de rol van de Heilige Geest en de algehele onthouding van Jozef. Elke poging daartoe houdt een ontluistering in van Gods handelen. Matteüs staat met zijn evangelie niet aan de kant van het biologisch proces en het historische feit. Als we dat er in lezen ontgaat ons de essentie, want daar gaat het Matteüs niet om. Hij plaatst Gods bijzondere betrokkenheid bij de mensen door Jezus van Nazareth in het volle licht. Dit krijgt het definitieve accent doordat Jozef het kind van God aanvaardt, tot zich neemt en de naam Jezus geeft. Er is een stroming binnen het christendom die ervan uit gaat dat de maagdelijkheid van Maria niet gezocht moet worden in een biologische maagdelijkheid, maar dat met haar maagdelijkheid bedoeld wordt een volstrekte gehoorzaamheid aan God in de bijzondere bedoelingen die er met Jezus zijn. Naar mijn mening laat het evangelie van Matteüs geen ruimte deze gedachte te volgen. Hij legt duidelijk het accent op de biologische maagdelijkheid door gemeenschap met Jozef uit te sluiten. Dat neemt niet weg dat de gehoorzaamheid van Maria nadrukkelijk verondersteld wordt. Het belang van Jezus geboorte wordt extra benadrukt door het bezoek van de drie magiërs, die een opvallende ster volgden tot hen de plaats van Jezus duidelijk was. Zij zijn onbedoeld in Jeruzalem de boodschappers aan Herodes. Zij komen immers de nieuwe koning eer brengen.

Dat was schrikken.

Er is een nieuwe koning geboren en Herodes weet zeker dat hij de vader niet is. Hij kan echter geen mededinger naar de troon gebruiken. Hij weet al evenmin van een zwangerschap en geboorte binnen zijn familie, dus er moet sprake zijn van een vreemde mededinger naar zijn troon. Herodes neemt het bericht heel serieus en treft zijn maatregelen, de kindermoord te Bethlehem. Jozef met Maria en Jezus weken tijdig uit naar Egypte, waardoor ze uit handen van Herodes konden blijven, die een mogelijke troonpretendent, voordat hij werkelijk een rivaal kon worden met deze kindermoord uit de weg wilde ruimen. De parallel met de gebeurtenissen in Egypte door de farao, die genocide ten uitvoer bracht waaraan Mozes ontsnapte die later de leider van de grote uittocht werd, wat het volk redde, is door de evangelist zeker bewust gekozen.

De geschenken van de wijzen worden ook niet aan de ouders gegeven zoals in onze cultuur gebruikelijk is, maar ze worden aan het kind geschonken. Een huldeblijk van de gezagdragers en de priesters is er ook niet bij. Ze zouden daarmee Herodes afvallen.

De drie wijzen zijn te begrijpen als representanten van de gehele wereld. Onze fantasie en overlevering hebben daar koningen van gemaakt

Na terugkeer uit Egypte vestigde het gezin zich te Nazareth, waardoor zij buiten invloed van Archelaus bleven, die zijn vader Herodes na zijn dood als koning van Judea was opgevolgd. Hij had dezelfde slechte reputatie als zijn vader.

De rol van Johannes de Doper.

Johannes draagt een ruwe mantel van kameelhaar en een leren gordel. Hij voedt zich met sprinkhanen en wilde honing. Met zijn leven in de woestijn en wat hij draagt en eet is hij een levende herinnering aan de profeet Elia. Zijn optreden vanuit de woestijn zal voor de toenmalige Joden een heldere verwijzing naar de veertig jaren

woestijn en de intocht in het beloofde land zijn geweest. Van alle kanten komen mensen naar hem toe, die zich door hem tot bekering willen laten dopen in de Jordaan. Zo past hij in het beeld van de geloofstraditie dat een nieuwe tijd aanbreekt, wanneer Elia terug zal keren op aarde. Jezus zelf noemt hem op enig moment de nieuwe Elia.

Deze Johannes is de voorbode van Jezus. Zijn prediking draagt het karakter van aankondiging. Daarmee zegt Matteüs dat met Jezus echt de nieuwe tijd aanbreekt. De mensen worden opgeroepen tot boete omdat de komst van het rijk der hemelen nabij is. Totale toewijding aan de Heer en afzweren van het zondige bestaan als voorbereiding op dit rijk, is de boodschap. Dat leidt tot vergeving. Johannes heeft een heldere aankondiging.

Na mij komt iemand die meer vermag dan ik; ik ben zelfs niet goed genoeg om zijn sandalen voor hem te dragen. Hij zal jullie dopen met de heilige Geest en met vuur... (mt. 3,12)

Jezus schaart zich onder de mensen uit Juda, Jeruzalem en Galilea, die in een berouwvolle stemming tot inkeer willen komen en zich daarom door Johannes laten dopen. Hij identificeert zich zo met het volk dat met de doortocht door de Rode Zee in de wet de status van Godsvolk kreeg. Matteüs geeft het de vorm van een proclamatie. Nadat Johannes Jezus gedoopt had zag hij hoe de Geest van God als een duif op hem neerdaalde. Uit de hemel klonk een stem:

Dit is mijn veelgeliefde Zoon. In Hem vind ik vreugde. (mt. 3,17)

In de doop vindt naar Johannes toe de directe bevestiging plaats dat Jezus Gods Zoon is. Het beeld van de heilige drie-eenheid wordt zichtbaar. De Vader, de Zoon en de Geest.

Na de doop treffen we Jezus in de woestijn, waar hij wordt uitgedaagd om zijn macht als Zoon van God in eigenbelang te benutten. Er zit een climax in de beproevingen. Jezus wordt uitgedaagd van stenen brood te maken zodat hij daarmee eigen honger kan stillen. De tweede beproeving is de uitdaging van de tempel te springen, want God zal zijn Zoon wel redden. De derde grote beproeving is de verleider te aanbidden om zo alle macht over de hele wereld te krijgen.

Nu valt er niet meer aan te ontkomen met wie we van doen hebben. "Stel de Heer uw God niet op de proef" en "aanbid de Heer, uw God, vereer Hem alleen." Zijn uitspraken die rechtstreeks gelezen kunnen worden als betrekking hebbend op Jezus. Matteüs laat geen twijfel bestaan over wie we het in de verdere loop van zijn verhaal zullen hebben.

Hoewel Jezus uit Judea komt begint hij zijn prediking in Galilea nadat Johannes is gearresteerd. Kafarnaüm wordt de plaats van waaruit hij opereert in de gebieden Zebulon en Naftali, een aanduiding die zowat heel Galilea omvat. Uit de andere evangeliën blijkt dat Jezus enige tijd met Johannes op een vaste plaats aan de Jordaan aan het werk was. Hij trok pas zijn eigen plan na de arrestatie van Johannes de Doper. De keuze van Galilea zal niet toevallig zijn. Hier begon immers in het verleden de Assyrische ballingschap, die uiteindelijk ook leidde tot verwoesting van de toenmalige tempel. Door te refereren aan Jesaja wordt expliciet onder de

aandacht gebracht dat het hier gaat om de beloofde Immanuel, de geboren koning, de Zoon van God.

Jezus verkondigt aanvankelijk hetzelfde als Johannes.

Kom tot inkeer, want het koninkrijk van de hemel is nabij. (mt. 3,1)

Jezus neemt dus de prediking van Johannes over als degene die na hem komt. Voor de goede verstaander was Jezus degene, die men volgens Johannes mocht verwachten. De arrestatie van Johannes was het moment om naar voren te treden. De heraut heeft zijn werk gedaan. Jezus pakt de draad op, maar niet meer op een vaste plaats. Hij ging rond trekken.

Hij trok rond in Galilea, gaf onderricht in de synagogen, verkondigde het goede nieuws van het koninkrijk en genas iedere ziekte en elke kwaal onder het volk. (mt. 4, 23-24)

Een grote groep mensen uit Galilea, Dekapolis, Jeruzalem, Judea en het gebied aan de overkant van de Jordaan volgde hem.

Waarom geven mensen hun bestaanszekerheid op? Is dat om hun eerlijkheid, integriteit, geloof, hoop en liefde te behouden? Je bent je bewust van Jezus aanwezigheid, maar je weet op voorhand niet wat hij vraagt. Waar leidt zijn roeping toe. Voor Jezus waren genezingen tekenen van het goede dat God aan het doen was door hem heen. Gods koninkrijk, zijn soevereine en reddende macht werd op Israël en de wereld losgelaten. Uiteindelijk blijken veel mensen hem letterlijk te volgen.

Intermezzo Vijf trajecten.

Om enige ordening in het evangelie van Matteüs te krijgen zijn er diverse geleerden die het evangelie uiteen leggen in vijf leertrajecten.

Daar is niet iedereen het over eens, maar enige ordening vergemakkelijkt toch wel het volgen van de gedachteontwikkeling. Om die reden ga ik mee met een vijfdeling, waar Matteüs naar de gewoonte van zijn tijd achter elkaar door schrijft.

- *Het eerste traject*
Toen Jezus deze reden had uitgesproken waren de mensen diep onder de indruk van zijn onderricht, want hij sprak hen toe als iemand met gezag (mt. 7,28)
- *Het tweede traject*
Toen Jezus uitgesproken was en de twaalf zijn opdrachten had gegeven, trok hij weer verder om in hun steden onderricht te geven en het goede nieuws te verkondigen. (mt. 11,1)
- *Het derde traject*
Toen Jezus deze gelijkenissen had uitgesproken, verliet hij deze plaats. (mt. 13,53)
- *Het vierde traject*
Nadat Jezus deze rede had uitgesproken, verliet hij Galilea en ging hij langs de overkant van de Jordaan naar Judea. (mt. 19,1)
- *Het vijfde traject*

Toen Jezus deze laatste reden had uitgesproken, zei hij tegen zijn leerlingen: "Over twee dagen is het zoals jullie weten, Pesach. Dan wordt de Mensenzoon uitgeleverd om gekruisigd te worden. (mt. 26,1-20)

Zoals u kunt zien wordt telkens het einde van het traject aangegeven. Stap voor stap groeit het verhaal van Matteüs richting de uitlevering voor de kruisdood. De opbouw doet denken aan de Pentateuch, de eerste vijf boeken van Mozes. Jezus is veel gezagvoller. Waar we regelmatig kunnen lezen dat Mozes gezegd heeft, reageert Jezus met "Maar ik zeg u,,,,," Dat geeft de superioriteit van Jezus aan. De vraag aan ons is, hoever we gehoor geven aan dit gezagvol spreken van Jezus.

Eerste traject (Mt. 1,1-7,28)

De Bergrede

Jezus ging de berg op om de vele mensen die hem volgden toe te spreken. Ook Mozes sprak vanaf de berg in de woestijn om de wetten van God kenbaar te maken. Jezus verkondigt de feitelijke komst van Gods koninkrijk. Dat is het goede bericht. In de Bergrede geeft Jezus de profielschets waaraan je moet voldoen om dat rijk binnen te gaan. Hij brengt daarbij naar voren wat hij zelf te vertellen heeft. "Ik zeg u" Het komt erop neer dat je zijn woorden moet horen en ernaar handelen.

De Bergrede loopt van hoofdstuk 5 t/m hoofdstuk 7. De teksten moet je in samenhang lezen. Afzonderlijke elementen lezen haalt het verband eruit en geeft de mogelijkheid een interpretatie naar eigen hand te zetten en zo de boodschap te versluieren, zelfs te verdraaien. Allereerst zijn er de acht zaligsprekingen waarin Gods heil aan mensen wordt verkondigd. Het zijn wegwijzers en beloften.

Vertalen speelt hier ook weer een grote rol.

Gelukkig, wie nederig van hart zijn, want voor hen is het koninkrijk van de hemel..."

In een eerdere vertaling lezen we

Zalig de armen van geest, want..."

Dat geeft een andere inhoud. Nadrukkelijk wijs ik er op dat ik in dit werk uit ga van de tekst die voor mij ligt. Aanhaken van oudere vertalingen doe ik alleen om vergelijkingsredenen.

De Bergrede is bestemd voor iedereen. Jezus predikt niet voor een select gezelschap, maar voor ieder die naar hem luisteren wil.

Ons past bescheidenheid. Bescheidenheid in het zoeken naar de Geest wordt ons aangereikt. Zachtmoedigheid naar anderen staat tegenover agressie en toorn., het rijk van God gaat men binnen door de kracht van de Geest en niet door menselijk geweld. Als je honger of dorst hebt dan zoek je die te lenigen. Hongeren en dorsten naar gerechtigheid wijst op een weet hebben van een tekort. Er heerst onvoldoende rechtvaardigheid in deze wereld. Steeds wordt gesproken over een innerlijke houding om na te streven. Het gaat om nederigheid, zachtmoedigheid, gerechtigheid, barmhartigheid, zuiver van hart zijn, vrede stichter zijn. Deze punten worden als grondhouding geschetst. Er volgt nog een negende, die niet als algemeen wordt verteld, maar waarmee Jezus zich heel direct tot de aanwezigen richt.

Gelukkig zijn jullie wanneer ze je omwille van mij uitschelden, vervolgen en van allerlei kwaad betichten. Verheug je en juich, want je zult rijkelijk worden beloond in de hemel. (mt.5, 11-12)

Jezus geeft hiermee aan dat je voor het rijk van God bij hem moet zijn. Nastreven van Gods rijk kan vervolging tot gevolg hebben.

Alle zaligsprekingen worden betrokken op Jezus. Hij is het perspectief waarnaar men uitkijkt. Hij is de autoriteit die blijkbaar hemelse beloning in het vooruitzicht stelt als je omwille van hem veel narigheid ondervindt. Gods heil blijft als perspectief staan ook waar menselijk kwaad of natuurlijk onheil je treft.

De Bergrede brengt nauwelijks of geen nieuwe inzichten t.o.v. het OT. Jezus heeft duidelijk aangegeven dat hij de wet niet wil veranderen. Hij zet de accenten op hun juiste plaats. God vraagt niet om daden van barmhartigheid maar barmhartigheid moet een grondhouding van de mens zijn. Dat is fundamenteel anders. Jezus loopt een aantal van de geboden langs en vult aan met uitspraken als: ik verzeker jullie; want ik zeg jullie; en ik zeg zelfs; ik verzeker je. Hij zet daarmee de geboden neer in een overtreffende trap met een beroep op zichzelf. Hij is degene die het ons zegt met de vraag hem te volgen op zijn gezag. Jezus stelt hier de norm. Tegen alle machtsstreven in geeft Jezus aan dat het koninkrijk van God geen fysieke plek hier op aarde is. Het is geen rijk van macht en rijkdom, maar een toestand van recht en vrede, die van God komt. Het is een rijk van licht en vrede, genezing en vergeving voor ieder die horen wil. Jezus biedt perspectief aan nederigen, armen, rouwenden en vredestichters. Hij kondigt hiermee het nieuwe verbond aan dat vorm moet krijgen. Het leven van de hemel waar God is, moet het leven op aarde worden. Je moet zo leven, dat het aansluit bij Gods beloofde boodschap van zijn rijk.

Jezus staat niet toe dat de Thora wordt ontkracht. Hij brengt mensen onder de aandacht, wat de uiteindelijke betekenis is van de ons bekende geboden. Hij plaatst moord op één lijn met het leven in ruzie en onmin. Je moet een geschil niet laten voortwoekeren.

Het verlangen naar overspel noemt Jezus overspel van het hart. Je vrouw verstoten is haar de weg van het overspel opsturen.

Roep God niet tot getuige, maar wees gewoon eerlijk in ja of nee.

Oog om oog en tand om tand is een heilloze weg. In tegendeel: heb je vijanden lief.

Het Onze Vader

Het zesde hoofdstuk bij Matteüs gaat voornamelijk over bidden. Na onderricht over het bidden reikt hij ons het schijnbaar simpele Onze Vader aan als basisgebed. Een interpretatie van dit gebed wordt al gegeven door Tertullianus die rond 202 leefde.

Hiermee is aangegeven dat dit gebed, dat volgens overlevering terug gaat op Jezus zelf, toen al een gebruikelijk gebed was zoals wij nu in onze liturgie zeggen:

“Aangespoord door een gebod van de Heer durven wij bidden...”

Aanwijzingen rondom bidden zijn:

Je moet niet bidden om door mensen als devoot en godsdienstig gezien te worden.

Je richt je met gebed totaal tot God de Vader. Daarom mag uiterste zorgvuldigheid in woordkeuze verwacht worden.

Bidden met een stortvloed aan woorden is volstrekt overbodig. Bidden is vooral een persoonlijke aangelegenheid tussen de Vader en hij die bidt. Dat is niet bestemd voor anderen. De innerlijke gerichtheid op God is voorwaarde om tot oprecht gebed te komen. Dit hoeft het samen bidden niet te belemmeren, maar de eigen innerlijke betrokkenheid op wat je doet blijft voorwaarde die op elke plaats en tijd kan worden gerealiseerd. Bidden is en blijft een persoonlijke relatie met God, ook waar men gezamenlijk bidt. Een serieus gebed is altijd persoonlijk.

Het Onze Vader heeft vorm gekregen binnen de relatie van de Zoon met de Vader. Er is alle reden het gebed naar vorm en inhoud nader te bekijken.

Het Onze Vader heeft zeven beden en een aanspreking. Drie beden richten zich rechtstreeks tot God de Vader. De overige vier beden hebben te maken met ons mens zijn, wat we verwachten en wat we nodig hebben. In de eerste drie beden spreken we God aan in zijn hegemonie. Respect en ontzag vormen de basis hiervan. Vervolgens leggen wij de zorg om ons mensen in vertrouwen bij Hem neer.

Het is van belang je open te stellen voor God in het bewustzijn dat Hij Onze Vader is. Waar de intentie ontbreekt je tot God te richten lijken we wel te bidden, maar we zijn dan alleen maar bezig een uit het hoofd geleerd formulier op te zeggen. We mogen ons er zeer wel van bewust zijn dat het gebed van Jezus komt en dat we ons mede door hem als Zoon van de Vader met God verbonden weten.

Onderstaande tekst is een vrije weergave van het boekje, geschreven door Judith van Halle met als titel Onze Vader en het levende woord van God. Waar de vertaling van het Onze Vader aanleiding is geweest enkele beden iets anders te redigeren, heb ik de tekst daarmee in overeenstemming gebracht.

Intermezzo Over het Onze Vader.

Een meditatieve benadering.

Onze Vader.

Jezus toont ons zijn relatie Vader-Zoon waar hij het heeft over “Mijn Vader”. Dat is een persoonlijke relatie op basis van vertrouwen. Eigenschappen die je bij een goede vader mag verwachten zijn bezorgdheid, barmhartigheid en vergevingsgezindheid.

In Mijn Vader laat Jezus zich kennen als zoon van God. Tegelijk is hij de persoon als wie God zich toebuigt naar de mens door als Gods Zoon volkomen mens te zijn. Daarmee is Jezus één van ons en is zijn relatie tot God als “mijn Vader” een menselijke relatie. In die relatie zijn wij als mensen deel van diezelfde mensengemeenschap, waardoor ook wij God mogen ervaren en noemen “Onze Vader”. Van ieder, die mijn God als Vader aanspreekt weet ik dat het mijn broeder of zuster in de Heer is. Jezus spreekt God aan als Vader. Dat is een verrassende gedachte.

In de hemel.

De hemel is het rijk van God. Dat is een zijn waarnaar wij nu slechts kunnen reiken in navolging van Jezus, die ons daarin is voorgegaan. Hij is als zoon van God één in wezen met de vader. Hoe meer we Gods rijk realiseren, hoe meer we hemel waar maken.

Uw naam worde geheiligd.

God is de enige. Er kan geen bestaan zijn van andere goden naast Hem.

Desgevraagd geeft Hij Mozes te kennen "Ik ben er". Dat is genoeg. Er kan dus geen misverstand bestaan met wie je te doen hebt. Binnen menselijk bestaan is relatie mogelijk als je bij naam gekend wordt. Je kunt worden aangesproken. Je kunt worden geroepen. Met naam kan je medemens zijn. Door zijn naam stelt God een relatie tussen Hem en de mens open. Naam maken geeft weer hoe je er bent voor anderen. Voor mensen wordt God genoemd zoals Hij naam maakt. Gods Naam heiligen en eerbiedigen doen we door hem niet te noemen. Binnen de menselijke relaties laat hij zich benoemen als de God van Abraham, Isaac en Jacob. Zo wordt hij gekend. Zo spreken we over Hem. Door Jezus keert hij zich op menselijk niveau tot ons en wordt directe relatie mogelijk.

Jezus nodigt ons uit hem te volgen in het heiligen van Gods Naam door naast verheerlijking, gezag en dankbaarheid te tonen.

In de praktijk heiligen we Gods naam door barmhartig te zijn (goede werken, anderen brood geven, genezen, vergeven), je woord te houden, niet oordelen, geen wetteloosheid accepteren. Zo geven wij God alle ruimte er voor ons te zijn.

Uw rijk kome.

De goede boodschap van Jezus is de komst van Gods Rijk. Dat rijk wordt gekenmerkt door rechtvaardigheid, barmhartigheid, vergeving en dienstbaarheid.

Gods Rijk ligt besloten in het gemoed van de mensen. Dat is geen kant en klaar concept van menselijk handelen maar het is de intentie en de wil de kenmerken van Gods Rijk in doen en laten inhoud te geven, vervat in het woord naastenliefde.

Daarmee wordt dat rijk gerealiseerd. Jezus is de verpersoonlijking van Gods rijk.

Waar ik rechtvaardigheid, barmhartigheid, etc. nastreef, stel ik Gods Rijk, dus Jezus tegenwoordig. In navolging van Jezus wordt Gods Rijk toegankelijk voor iedere mens van goede wil.

Uw wil geschiede op aarde zoals in de hemel.

Mensen hebben tegenwoordig niet zoveel op met hemel. Het is na ons overlijden bij God zijn, wat dat ook wezen mag.

Wat God wil valt te begrijpen uit de Schrift en vooral uit de aanwijzingen van Jezus over het onderhouden van Gods geboden. Het voornaamste gebod luidt:

U zult uw God liefhebben met heel uw hart en met heel uw ziel en uw naasten zoals uzelf.

Jezus, die van God komt is in persoon Gods Rijk op aarde. Verder realiseren van Gods Rijk vraagt mijn actieve betrokkenheid. Jezus daarin volgen houdt in dat we de geboden uit de Schrift ter harte nemen en ons vertrouwen in God stellen. Praktisch betekent dit gerechtigheid nastreven, barmhartig zijn naar mijn medemens. Het is je verantwoordelijk weten voor elkaar. Dit uit zich in zorg om elkaar, gerechtigheid bevorderen, brood geven, genezen, vergeven, niet (ver)oordelen. In deze praktijk van de naastenliefde ligt het appèl van Gods Rijk.

Geef ons heden ons dagelijks brood

Het volk in de woestijn mocht dagelijks voldoende manna verzamelen voor één dag. Dat was het dagelijks brood dat hen toekwam. Dat is genoeg. Hier ging het letterlijk om brood, het brood dat wij dagelijks nodig hebben en daarom (op) ons toekomt. In het vertalen van de teksten zijn er verschillende mogelijkheden.

Geef ons het brood wat wij nodig hebben

Geef ons het brood voor de toekomst.

Geef ons het brood voor morgen

Brood is het resultaat van een menselijke bewerking van de vruchten der aarde.

Brood is voor ons allen. Dat is om te delen. In de zorg voor elkaar mogen we erop toezien dat we allen datgene krijgen wat we vandaag nodig hebben

Vragen om brood doe je in vertrouwen op de gever. Meer dan zestig jaren na de tweede wereldoorlog raakte in een TV programma over de herinnering aan de Hongerwinter iemand nog in tranen over het grote onrecht dat haar was aangedaan.

Ik had al zover gelopen om wat voedsel voor mijn kinderen te bemachtigen.

Aan het einde van de dag, uitgehongerd, vroeg ik een boer om wat brood en ik kreeg het niet.

In godsdienstige betekenis staat het woord brood ook voor het Woord uit de Schrift.

Jezus wordt herkend in het breken van het brood.

In de bede om brood gaat het ook om het Woord van God dat door Jezus gegeven is over de komst van Gods Rijk, wat wij met elkaar delen in de eucharistie. Het gaat ook over zijn lichaam dat gegeven is voor velen tot vergeving van zonden.

Vergeef ons onze schulden zoals wij vergeven onze schuldenaren

Schulden moet je aflossen, of het wordt je betaald gezet. Schuld roept om vergelding. Bij schuld vereffen in morele zin past eerder vergeving dan vergelding. Schuld is een realiteit, die vereffend moet worden. Vergeving doet Jezus vele malen tot in de kruisiging toe. Vergeven gaat verder dan willen vergeten. Het gaat gepaard met medelijden en barmhartigheid, met ruimte geven en opnieuw beginnen. Het gaat om elkaar behouden voor de gemeenschap.

Vergeven moet uit jezelf komen. Het is iemand weer terug brengen in de realiteit van het samen leven. Het is opnieuw de relatie aangaan. Daarmee zet je jezelf op het spel.

Vergeven is een daad van heel maken uit de kracht van liefde voor elkaar. Dit is van zo een uitnemend belang, dat we onszelf daarbij volledig als gewicht in de schaal leggen. Doe met mij zoals ik met anderen doe. Als we geen relatie naar elkaar herstellen dan hebben we geen leven meer.

En breng ons niet in beproeving, maar verlos ons van het kwade.

In de oude tekst van het onze vader gebruikten we het woord bekoring. Bekoring en beproeving zijn religieus gezien vergelijkbare termen. Beproeving is elke daad die ons van God af brengt. Onbarmhartigheid, onrechtvaardigheid, genadeloos zijn termen die passen bij beproeving. Dit kom je tegen waar je door het kwaad geraakt wordt. Telkens als we door het kwaad geraakt worden mogen we ons beroepen op de kracht van Jezus, die bij beproevingen in de woestijn het kwaad met kracht verwierp.

God legt ons niet op de pijnbank

De macht van het kwaad ligt in het geld, wapenhandel, drugs, mensenhandel, de lokroep van het succes, de ontkenning van God. Het is de mentaliteit die ons zegt te genieten van het leven, pakken wat je krijgen kunt. De ander zorgt maar voor zichzelf.

Bij verloren contact met God is de mens niet meer dan een toevallig product van de evolutie. De mens komt pas volledig tot zijn recht als hij de door God gewenste en gedragen persoonlijkheid is.

Waar de mens bidt: “verlos ons van het kwade,” stelt hij zich onder de helende kracht van Gods bescherming. In de erkenning dat wij Gods verlossing uit het kwade zoeken en aanvaarden in de vergeving als antwoord op onze spijt, heiligen wij Gods naam en treden wij toe tot het Rijk van God.

Het vervolg op de passage over het Onze Vader geeft ons een nadere invulling op de houding tot God en wereld. Jezus maakt duidelijk dat, evenals bidden, het vasten geen uiterlijk vertoon voor mens en wereld moet zijn. Achtung en beloning van mensen is maar van tijdelijke aard. God komt op de eerste plaats, maar je bent zelf degene die er voor kiest God lief te hebben en te dienen. Doe alles vanuit een gerichtheid op God. Je bestaan wordt gekleurd door datgene wat binnen je aandacht ligt. Ben je gericht op aardse zaken dan vind je daarin je afgod.

Je schat is daar waar je hart ligt.

Als mens ben je niet in staat je materieel op te stellen en je tegelijk op God te richten. Materieel gericht zijn houdt je af van Gods Rijk en zijn gerechtigheid.

Augustinus verwoordde het als volgt:

Zelfs voor de louter aardse weldaden van het voorbijgaande leven mocht de mens zich van niemand afhankelijk achten dan van de werkelijke schepper en Heer van de ziel.

Jezus pleit ervoor volledig in het heden te leven en Gods goedheid door al het moois wat hij geschapen heeft te vieren.

Zoek liever het koninkrijk van God en zijn gerechtigheid dan zullen alle andere zaken erbij gegeven worden. (mt.6,33)

Maak je niet bezorgd over de dag van morgen. Dat is zeer lastig te verstaan als dat zo direct gezegd wordt, want als er geen brood op de plank komt, is het al gauw met dit aardse leven gedaan. Natuurlijk weet Jezus als geen ander dat eten, drinken en kleding van belang zijn, maar ze vormen geen doel op zich. Je moet het juist nastreven, omdat God onze vader is, de schepper van alles, die wil dat wij ons voeden en kleden.

Toen gingen hun beiden de ogen open en merkten ze dat ze naakt waren. Daarom regen ze vijgenbladeren aan elkaar en maakten er lendenschorten van. (gen. 3,7)

De mens noemde zijn vrouw Eva; zij is de moeder van alle levenden geworden. God de HEER, maakte voor de mens en zijn vrouw kleren van dierenvelen en trok hun die aan. (gen. 3,20-21)

De manier van leven binnen Gods Rijk daar horen voeding en kleding bij. Goed zorgen voor eten, drinken en kleding maken deel uit van de weg naar het Rijk van God en zijn gerechtigheid. Jezus boodschap is niet, dat we geen prioriteit mogen geven aan onze zorg voor eten, drinken en kleding, maar in de zorg voor alle dag ligt de weg van Gods Rijk. Het gaat om meer dan brood alleen. In de vervulling van onze behoeften ligt Gods Rijk als doel besloten.

Maak je ook niet druk om de dag van morgen. Die dag komt toch wel met zijn eigen zorgen. De dag van vandaag is al lastig genoeg, daar hoeft je morgen nog niet bij te nemen. Je verandert er toch niets aan. Die dag komt zoals hij komt.

Al ons werken. Zaaïen, oogsten e.d. horen gewoon bij de zorg om het bestaan, wat in het perspectief staat van Gods Rijk verdient onze onverdeelde aandacht. Al het andere hoort daarbij.

Intermezzo Bergrede tot slot.

In het zevende hoofdstuk van Matteüs, het afsluitende deel van de Bergrede lijkt Jezus wel tegen ons te willen zeggen dat we niet moeten oordelen. Dat mogen we onze medemensen niet aandoen. Bovendien kunnen we dan slecht uit de voeten met onze normen en waarden. Dat neemt niet weg dat we de wereld zo willen ordenen, dat onrecht wordt uitgebannen. In onze wereld ontkomen we er niet aan om vanuit oordelen tot juist gedrag te komen. Oordelen waarmee we anderen in hun gedrag veroordelen als een soort vonnis dat wij voor onze naasten in petto hebben, is in dezelfde mate een veroordeling van onszelf. Wat wij in anderen afwijzen is immers direct op onszelf van toepassing. We zijn dus niet de objectieve onpartijdige beoordelaar. Zijn wij met al onze beperkingen in denken en doen wel tot echt oordelen in staat? In het wijzen op andermans problemen gaan we voorbij aan onszelf. De neiging om op elkaar neer te zien vanwege morele fouten en onvolmaaktheden is een verleiding om als God te zijn.

. Jezus laat er geen misverstand over bestaan, dat de maat waarmee we anderen meten in veroordelende zin, in gelijke mate op onszelf van toepassing is. Het is nog maar de vraag of we er dan zo goed vanaf komen. Als je Gods gerechtigheid zoekt dan zal je in de eerste plaats aandacht moeten besteden aan de balk in je eigen oog. Op jezelf letten daar hebben we al werk genoeg aan. Relaties verbeteren alleen maar als wij naar elkaar kijken vanuit respect en naastenliefde. Gods geboden zijn er niet om als meetlat naast anderen te leggen. Het zijn ijkpunten en toetsstenen voor eigen doen en laten. Dat vergt een houding van vragen en zoeken in gebed bij God. Dat vraagt om een positieve houding tot je naasten. Belangeloze liefde verdrijft zo het belanghebbende veroordelen.

Jezus waarschuwt ook mensen ervoor niet op te gaan in de menigte en zo de massa je koers te laten bepalen. Zorg dat je door de nauwe poort komt. Dat vraagt een bewuste keuze voor Gods koninkrijk. Dit koninkrijk is niet alleen een bestemming voor de toekomst. God is aanwezig in het hier en nu. Daar vindt zijn koninkrijk al plaats. Gods koninkrijk is geen statisch geheel, maar iets wat gebeurt in het hier en nu van alle dag. Daarin heb ik als mens een eigen bestemming, die de kleur krijgt van de keuze die ik voor mijzelf maak. Dit Godsrijk is bestemd voor iedereen die zich daar niet tegen verzet, en er zich voor open stelt. Zij die daar willens en wetens

afstand van nemen, daar is alle moeite tevergeefs aan besteed. Je gooit immers geen parels voor de zwijnen.

Je leeft binnen het Rijk van God, waarvan de sfeer is getekend in het Onze Vader. Dat is de smalle weg en de nauwe doorgang die je bewust moet gaan. Binnen treden door die poort betekent binnen treden in het Rijk van God. Jezus is de ingang, die je niet mag missen. Het is jouw bewust kiezen voor Gods dimensie in het hier en nu. Binnentreden is gehoor geven aan de woorden van Jezus van Nazareth. Dat vraagt oplettendheid en nauwgezet handelen. Dat vraagt niet alleen kennis van Gods woord, maar het betekent ook dat we iets met die woorden doen, namelijk daadwerkelijk ernaar gedragen. Het is de geloofsdaad in het verlengde van het geloofswoord. Jezus vraagt om een gemeenschap van daadwerkelijk handelen naar zijn Woord.

Tegen het einde van de bergrede verandert de toon van Jezus.

Waar Jezus steeds sprak over de hemelse vader heeft hij het verder over mijn hemelse vader.

*Niet iedereen die Heer, Heer tegen mij zegt zal het koninkrijk van de hemel binnen gaan, alleen die handelt naar de wil van mijn hemelse vader.
(mt. 7, 21-22)*

In de vergelijking van het huis op de rots wordt het bouwen op goede ondergrond gelijk gesteld met het uitvoeren van Jezus woorden.

Wie het woord van mij hoort en ernaar handelt, kan vergeleken worden met een verstandig man, die zijn huis bouwde op een rots. (mt. 7, 24)

De Bergrede is onvoorwaardelijk voor iedereen bestemd. Er ligt echter ook de erkenning, dat het een moeilijke weg is. Je kruis opnemen, het liefhebben van je vijanden, dat is nogal wat. De Bergrede is ook geen specifieke wet voor kerk en gelovige, maar is zonder enige uitzondering gericht tot alle mensen, ook hen die er geen gehoor aan willen geven. Gods koninkrijk wordt ook niet bereikt na een lang en deugdzzaam leven, maar het is een direct betrokken willen zijn bij Gods aanwezigheid in het hier en nu. Het is niet in de eerste plaats een eindbestemming in de toekomst. Het is de keuze die je nu maakt. Het vraagt een radicale ommekeer. Handelen naar Gods woord is als het bouwen van je huis op de rots. Dat blijft staan ondanks alle natuurgeweld.

Tweede traject. (mt. 8,1-11.1)

Direct aansluitend op de Bergrede beschrijft Matteüs twee genezingen, de genezing van een melaatse en de genezing van de knecht van een Centurion uit het Romeinse leger.

Beide genezingen vormen een tweeluik.

De menigte is diep onder de indruk van Jezus woorden over Gods koninkrijk.

Sommigen zijn zelfs geschokt. Een grote massa volgt hem.

Er komt een melaatse op Jezus af. Dat op zich is al heel bijzonder. Melaatsen worden geacht op grote afstand te blijven van andere mensen, omdat hun ziekte zeer besmettelijk is. Ze waren onrein en dus sociaal ook uitgestoten. Zij behoorden